Nº105 (24.387) ●

2022 гъэм фок адэм (сентябрым) и 3, щэбэт

Тхьэмахуэм щэ къыдокі

И уасэр зы тумэнщ ●

КъБР-м и Іэтащхьэмрэ Правительствэмрэ, Парламентым я пресс-Іуэхущіапіэхэм къызэратамкіэ

Іундэлэндэсхэм ядегъэлъапІэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек хэтащ Гундэлэн къуажэм дэт, Доттуев Ахъмэт и цІэр зезыхьэ курыт еджапіэ №1-м гъэ еджэгъуэщІэм ирихьэлІэу къыщызэрагъэпэща гуфІэгъуэ зэіущіэм.

КІУЭКІУЭ Казбек еджапІэм къыщызэхуэса сабийхэм, абыхэм я адэ-анэхэм, егъэджакіуэхэмрэ гъэсакіуэхэмрэ Къэбэрдей-Балъкъэрым и къэралыгъуэр илъэси 100 зэрырикъумрэ ЩІэныгъэм и махуэмкІэ ехъуэхъуащ, гъэ еджэгъуэщіэр къадэхъуну, ехъулІэныгъэфІхэр яІэу ар кърахьэлІэну зэкъыхигъэщащ. ригуапэр . «Мы къуажэр адрей жылэхэм сыт щыгъуи нэхъ хызолъагъукі, мыбы пщіэрэ хьэтыррэ зиіэ ціыху гъэщіэгъуэнхэр щопсэу. Ар ауэ сытми жысІэркъым къуажэм щыщу зы унагъуэкъым сцІыхур, зы лъэпкъкъым си нэЈуасэр. Фи жылэр ефІэкІуэну, мамырыгъэрэ зэгуры уэрэ дэлъыну си гуапэщ», - жиlащ Кlyэкlyэ Каз-

Апхуэдэу КъБР-м и Іэтащхьэм къызэхуэсахэм лъэпкъ

зэгурыІуэныгъэм и мыхьэ- шэч къытесхьэркъым илъэнэми и гугъу яхуищІащ. «Илъэсищэ хуэдизкІэ узэІэбэкІыжмэ, ди нэхъыжьхэр зэдэпсэуну, зэгъунэгъуну, зэгъусэну унафэ къызэдащтауэ щытыгъащ. Фэрэ дэрэ дрищыхьэтщ абы щыгъуэ ящіа унафэм нобэми пщіэ зэриlэм, къыхаха гъуэгури пэжу зэрыщытым. Адыгэхэмрэ балъкъэрхэмрэ дызэрызэкъуэувам ди щэнхабзэмрэ ди бзэмрэ тхъумэну, ди жылагъуэ зэхэтыкіэм зедгъэужьыну, ди экономикэ псэукІэм зедгъэІэтыну Іэмал къыдитащ. Сэ зымащІэкІи

си 100 ипэкІэ ди нэхъыжьхэм къащта унафэр зэрымыкъудызэрызэбгъэдэс тэнум. илъэсишэ бжыгъэхэм къытхалъхьа зэкъуэш зэхущытыкІэхэр къызэрымытІэсхъэнум. Къэралыгъуэ диІэ зэрыхъуам и фіыгъэкіэ ди лъэпкъыщхьэр дохъумэ, дя-пэкІи абыхэм зэрызедгъэужьынум дыхущІэкъунущ», жиІащ КІуэкІуэм.

Апхуэдэу еджапІэр зэрызэрагъэпэщыжар УФ-м и Президент Путин Владимир къыхилъхьа унафэхэм къызэрыхэкІар КІуэкІуэм и псалъэмакъым къыщыхигъэщащ. «ЕджапІэхэр зэгъэпэщыжыным, зыхуей хуэгъэзэным ехьэліауэ лажьэ къэрал программэхэм Іэмал къыдат ди сабийхэр зыщІэс, кхъахэ хъуа унэхэр къэдгъэщІэрэщІэжынымкІэ. Сабий мин 20 здэкІуэ апхуэдэ еджапіэхэм ящыщу Іуащхьэмахуэ щІыналъэм щы-Іэхэм 2024 гъэ пщІондэ ухуэныгъэ лэжьыгъэхэр щедгъэкlуэкlыну икlи aхэр зэфіздгъзкіыну ди гугъэщ. Программэм ипкъ иткіз Терскол къуажэм еджапіэщіи щыдухуэну Іэмал ди-Іэ хъуащ. Егъэджэныгъэр ирагъэфІэкІуэну къыхалъхьэ сыт хуэдэ жэрдэмри дэтІыгъынущ», - ядэгуэшащ Іэтащхьэр и гупсысэхэмкіэ гуфІэгъуэ зэІущІэм кърихьэліахэм.

ЩІыналъэм и Іэтащхьэм сабий 300-м щІигъу зыщІэс еджапІэр къиплъыхьащ. НобэкІэ ар зыхуей зэрыхуэзам шэч хэлъыжкъым: еджапІэм и щхьэр, бжэхэмрэ шхьэгъубжэхэмрэ зэрахъуэкіащ, пэшхэм я лъэгу щар кърахри, щІэ ирадзыжащ, уэздыгъэ зэрыкіуэ кіапсэхэр, бжьамийхэр щІзуэ щІашэжащ, унэ кІуэцІ блынхэр зэрахьащ, техникэщІэхэр щіагъзуващ. Апхуэдзу еджапІэм и хъуреягъкІэ жыгхэр щыхасащ, уэздыгъэ пкъо-хэмрэ тетlысхьэпlэхэмрэ щагъзуващ, еджапіз пщіантізм къыдыхьэмрэ дэкІыжымрэ зэрыкІэлъыплъыну Іэмэпсымэхэри трагъэуващ.

Чёрнэ Речкэ къуажэм щызэрагъэпэщыжа курыт школым (еджакіуэ 420-рэ щохуэ) и бжэхэр Щіэныгъэм и махуэм къызэјуахыжаш.

А ІУЭХУМ хэтащ КъБР-м и Парламентым и УнафэщІ **Егоровэ Татьянэ**, Аруан районым и щІыпІэ администрацэм и Іэтащхьэм и къалэнхэр Ажий Валерэ, Аруан районым и щіыпіэ самоуправ-ленэм и Іэтащхьэ Кіущ Валерэ, Чёрнэ Речкэ къуажэм и Іэтащхьэ Вэрылі Ти-

мур, жылэдэсхэр. Нобэрей махуэшхуэр хэр еджапІэ нэхъышхьэхэм шышІэкІыжу. Ауэ мы махуэм гулъытэ нэхъыбэр зейр школращ, - жиІащ Егоровэ Татьянэ. - Абы и щхьэусыгъуэри гурыІуэгъуэу къысщохъу. Школым щыдгъакІуэ илъэсхэрш нэхъ гукъинэж хъур. ЦІыхум и акъылыр зэтоувэ. и зэфІэкІхэр, зэчийхэр къызыкъуех. ЩІэныгъэм и махуэр школакІуэми ар езыгъаджэми я махуэшхуэщ. ЕгъэджакІуэхэм я дежкІэ ар я къэхутэныгъэщІэхэм щыщІидзэ лъэхъэнэщ, школыр къэзыухынухэм я дежкІэ - гъэ еджэгъуэм ІэщІагъэ яхуэхъунур щызэхэкіщ, - жиіащ Егоровэм.

Абы щхьэхүэү захуигъэзащ япэу школым кІуэ ныбжьыщІэхэм:

- Япэ классым шІэтІысхьэхэм я дежкІэ мы махуэр хъуащ

Школым и бжэхэр къызэІуахыж

темыпыlэу зыпэплъа Іуэхущ. Нобэ школым япэу зыщывогъэгъуазэ, фи егъэджакІуэхэр зывогъэціыху, фи япэ уэзджынэр къеуэнущ, апхуэдэуи ныбжьэгъу цІыкІухэр зыгъэзащІэ мыбдеж щызэвгъэгъуэтынущ. Шэч хэмылъу, школ илъэсхэм егугъун, ар къару зыхэплъхьэн хуейщ. Щіэфыхуэпабгъэмэ, ныгъэм адэкІэ ехъулІэныгъэшхуэхэр фијэнущ, фызыщјэхъуэпс-хэр зэвгъэхъулјэфынущ. егъэджэныгъэ ІэнатІэм ехьэ- АбыкІэ дэІэпыкъуэгъу къыфліа псоми ягъэлъапіэ - са-бий гъэсапіэхэм щегъэжьауэ егъэджакіуэхэри. Икъукіэ мыхьэнэшхуэ иІэш ди къэралышхуэм, ди лъахэ дахэм хуэфащэ цІыху къыфхэкІы-ным. Аращ гъэ еджэгъуэщІэм мыпхуэдэ гулъытэ хэха щІиІэр, Урысей Федерацэмрэ Къэбэрдей-Балъкъэрымрэ я къэрал ныпхэр къэ-Іэтыныр махуэшхуэм и лъабжьэу щІыщытыр. Егъэджэныгъэ ІэнатІэм зегъэужьыным ехьэлауэ мы зэманым икъукІэ Туэху куэд зэфІагъэкІ. Фи школыр абы и щапхъэу къызолъытэ, зыхуей хуэгъэзауэ нобэ абы и бжэхэр щіэрыщізу къызэіудохыжри. Иджырей мардэхэм тету къызэгъэпэща еджапіэр сэбэп хуэхъуну къызолъытэ нэхъ тыншу щІэныгъэ зэвгъэгъуэтыным, жиІащ Егоровэм.

Ар къызэхуэсахэм ехъуэ-Къэбэрдей-Балъ-

къэрым и Къэралыгъуэм и махуэмкІи.

Ажий Валерэ республикэ унафэщІхэм, ухуакІуэхэм, иджырей мардэхэм тету школыр зэгъэпэщыжыным елэжьа псоми фІыщІэ яхуищІащ. Къызэхуэсахэм ар ЩІэныгъэм и махуэмкІэ ехъуэхъуащ, гъэ еджэгъуэр къайхъулІэну зэригуапэр къыхигъэщащ. Хъуэхъу псалъэхэр жаlащ Кlущ Валерэрэ курыт еджапІэм и унафэщі Шыд Фатіимэрэ.

Гъэ еджэгъуэщІэр зэрыщІидзэ хабзэ нэхъыщхьэхэм ящыщу япэ классым кlуэхэмрэ 11-нэ классыр къэзыухынухэмрэ уэзджынэр кърагъэуащ.

Иужькіэ Егоровэ Татьянэ школ пэшхэм зыщиплъыхьащ, егъэджакІуэхэмрэ ныбжыщ Іэхэмрэ епсэлъащ.

Аруан районым егъэджэныгъэмкіэ и управленэм и унафэщІым и къалэнхэр зыгъэзащІэ Жьанэ Заурбэч ар щигъэгъуэзащ курыт школыр 1980 гъэм яухуауэ зэрыщытам икіи еджапіэр зэгъэпэщыжыныр «Школхэр егъэфіэкіуэн» проектым хыхьэу 2022 гъэм зэрырагъэкlyэкlам. Къищынэмыщіауэ, школакіуэхэр зэреджэну тхылъхэмкіэ проценти 100-кіэ къызэратхылъхэ́мкІэ гъэпэшаш.

Къэралыгъуэр илъэсищэ щрикъум ирихьэлізу

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Къэралыгъуэм и махуэм, илъэси 100 ар зэрырикъум и щіыхькіэ, КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек дамыгъэ лъапіэхэмкіэ игъэпэжащ щІыналъэм и зыужьыныгъэм илъэс куэд хъуауэ хэліыфіыхь ціыху 50-м нэблагъэ.

АБЫ теухуа зэlущlэр къыщызэlуихым, Klyэкlyэ Казбек къыхигъэщащ блэкІа лІэщІыгъуэм и 20 гъэхэм Урысей Федерацэм хэту адыгэхэмрэ балъкъэрхэмрэ лъэпкъ къэралыгъуэ зэрагъуэтам ди тхыдэм дежкіэ мыхьэнэшхуэ зэриіар, цІыхухэм я зыужьыныгъэм, иджырей Къэбэрдей-Балъкъэрыр зэфІэувэным лъэбакъуэфІ ар зэрыхуэхъуар.

. - Куэ́д дэ́мыкІыу, фокІадэм и 10-м, дгъэлъэпІэнущ республикэр къызэрыунэхурэ илъэси 100 зэрырикъур, - жиlащ КъБР-м и Іэтащхьэм. - А гъуэгуанэм Іуэхугъуэшхуэхэр къызэщІеубыдэ, лыхъужьыгъэкіэ, щіэблэхэм я гуащіэдэкі къабзэкіэ гъэнщіауэ. Экономикэ, щіэныгъэ, щэнхабзэ я лъэныкъуэкіэ ехъуліэныгъэфіхэр зыіэрыдгъэхьащ, ціыхухэм я псэукіэр ефіэкіуэным зэпымыууэ гулъытэ иіащ. Нобэ мы пэшым щІэсщ ди адэжьхэр зытета хабзэфіхэм, я зэфіэкІым пызыщэхэр, ди лъахэр, Урысей псор ефІэкІуэным зи гуащІэ езыхьэлІэхэр. Дэтхэнэми щхьэж и Іэщіагъэ, лэжьыгъэ иіэжщ, ауэ псоми я зэхуэдэ щэныр къыхаха гъуэгум пэжу зэрытетырщ.

КъБР-м и Іэтащхьэм жиlащ УФ-м и Президент Путин Владимир и унафэкІэ, Украинэм щекіуэкі іуэхухэм ліыгъэ яхэлъу я къалэн зэрыщагъэзэщ ам папщ э, Лыхъужьыгъэм и орденыр Чирвэ Евгений къызэрыхуагъэфэщар (езым гупыж ищІри, абы кІуащ). Жуковым и медалыр иратащ дзэм къулыкъу щызыщІэхэу Гъубжокъуэ Рустамрэ Балъкъыз Ислъамрэ. Апхуэдэуи УФ-м и Президентым и унафэкІэ, щІэныгъэм зегъэужыным илъэс куэд хъуауэ хэлъхьэныгъэ зэрыхуищіым папщіэ, «Урысей Федерацэм шіыхь зиlэ и эколог» цlэ лъапlэр хуагъэфэщащ Бгылъэ щІыпІэхэм я экологиемкІэ институтым и унафэщІ Тембот ФатІимэт. Бзылъхугъэм УФ-м и Президент Путин Владимири КІуэкІуэ Казбеки фІыщІэ яхуищІу къэпсэлъащ икІи къыхигъэщащ щІыуэпсыр хъумэным мы зэманым къэрал унафэщіхэм гулъытэшхуэ зэрыхуащіыр зэригуапэр.

Къэрал дамыгъэ лъагэхэмрэ цІэ лъапІэхэмрэ хуагъэфэщащ республикэм и дохутырхэм, щэнхабээ лэжьакіуэхэм, егъэджакіуэхэмрэ щіэныгъэлІхэмрэ, социальнэ лэжьакІуэхэм, спортым, мэкъумэшым, туризмэм ехъулІэныгъэ къыщызыгъэлъагъуэхэм.

«Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и пащхьэм щиlэ фlыщlэхэм папщlэ» орденхэр КъБР-м и Іэтащхьэм яритащ «КъБР-м и муниципальнэ щІыналъэхэм я совет» зэгухьэныгъэм и унафэщІ Маслов Николайрэ къэрал лэжьакІуэ Туменов Мурадинрэ.

- Муниципальнэ щІыналъэхэм къабгъэдэкІыу ди республикэ унафэщіхэм фіыщіэ яхуэсщіыну сыхуейт. Къэбэрдей-Балъкъэрым и илъэси 100-м ирихьэлізу республикэ псом щекіуэкі Іуэхухэм уи гур хамыгъахъуэу къанэркъым: гъуэгухэр зэрагъэпэщыж, ІуэхущІапІэхэр зыхуей хуагъазэ. Къыхэгъэщыпхъэщ, ди къалащхьэм и мызакъуэу, районхэм я школхэри сабий гъэсапіэхэри зэгъэпэщыжыным зэуіуу нобэ зэрелэжьыр. Дыщогугъ ІуэхуфІхэр абы къытхудэкІуэну, - жиІащ Маслов Николай.

Зэјущіэм и кіэм Кіуэкіуэ Казбек зэхуашэсахэм захуигъазэу дышІигъуаш: «Псалъэ нэхъ гуапэ дыдэхэр дэтхэнэми фи гуащІэкІэ къэвлэжьащ. Фызыпэрыт ІэнатІэм ехъулІэныгъэшхуэхэр къыщывогъэлъагъуэ, нэхъыщхьэращи, фи къалэнхэр гудзакъэ фиlэу фогъэзащіэ. Абы щхьэкіэ фіыщіэ фхузощі. Апхуэдэ Іуэху бгъэдыхьэкіэ псоми диіэмэ, адэкіэ гугъуехь хэмыту зыдужьыфынущ, ди Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэр едгъэфІэкІуэныр къыдэхъулІэнущ. Урысей Федерацэм и Президентми Правительствэми фіьщіэ яхудощі, зэпымыууэ гулъытэ къызэрытхуащіым, дэіэпыкъуэгъу къызэрытхуэхъум папщІэ. Абы мыхьэнэшхуэ иІэщ. Сынывохъуэхъу республикэм и махуэмкІэ, къыфхуагъэфэща дамыгъэхэмкіэ, фи Іуэхухэр ефіэкіуэну, узыншагъэ фиіэну си гуапэщ».

БАГЪЭТЫР Луизэ.

КъБР-м и Іэтащхьэ Кіуэкіуэ Казбек республикэм и Къэралыгъуэм и махуэм ипэ къихуэу яхуэзащ хъыбарегъащІэ Іуэхущіапіэхэм я унафэщіхэм. Къэбэрдей-Балъкъэрыр и илъэ-сищэм зэрырихьэлІам, тхыдэм къыхэщыж Іуэхугъуэ пыухыкІахэм, нобэ хэгъэгум иІэ социально-экономикэ щытыкіэм, нэгъуэщіхэми ятеухуа упщіэ-хэмкіэ Унафэщіым зыхуагъэзащ «Адыгэ псалъэ», «Заман», «Кабардино-Балкарская правда» газетхэм я редактор нэ-хъыщхьэхэу Жыласэ Заурбэч, Конаков Хьэсэн, Бжьахъуэ Ранетэ, «1 КъБР» щіыпіэ телеканалым и унафэщІ Конаревэ Наталье, «Къэбэрдей-Балъкъэр» ВГТРК-м и унафэщІым и къуэдзэ Суйдым Беслъэн сымэ.

Зэгущгэм и пэщгэдзэм Кгуэкіуэ Казбек жиіащ республикэм и махуэм, илъэсищэ юбилейм, ирихьэлізу газетхэм, телевиденэхэм я унафэщіхэм зыкъыхуагъэзэну гупыж зэращіар зэригуапэр, иригъэкіуэкі тепсэлъыхьыну лэжьыгъэм сыт щыгъуи зэрыхьэзырыр.

Жыласэ Заурбэч: - Мы махуэхэм Іуэху дахэ къытпэщылъщ, ди республикэр илъэси 100 ирокъу. Ізтащхьэм дежкІэ сыт хуэдэ мыхьэнэ иІэ абы?

Кіуэкіуэ Казбек: - Илъэсищэр республикэм къикіуа гъуэгум ущриплъэж піалъэ хэхащ. Іэтащхьэм дежкіэ иіэ мыхьэнэр къапщтэмэ, си щхьэкІэ нэхъыщхьэу къэслъытэр лъахэм ис цІыхухэм я шынагъуэншагъэмрэ зыужьыныгъэмрэщ. Къэралым сытым дежи япэ иригъэщыр и цІыхухэр шынагъуэншэу игъэпсэунырщ. Къэбэрдей-Балъкъэрми къэралыгъуэ щхьэхуэ иІэу щыщыткІэ, нэхъыбэу зытригъащІэр аращ, псом хуэмыдэу дызыхэпсэук! лъэхъэнэм а Іуэхум мыхьэнэшхуэ

Зыужьыныгъэм и гугъу пщІымэ, а илъэсищэм къриубыдэу псэукІэ-экономикэ я лъэныкъуэкіэ хуабжьу ефіэкіуащ ди лъахэми абы ис лъэпкъхэми я Іуэхухэр. Илъэсищэм къриубыдэу уи хабзэхэр пхъумэжу, дуней псом ухэмышыпсыхьу укъэгъуэгурыкІуэныр куэд и уасэщ. Дэ апхуэдэ Іэмал къэралым къытхузэригъэпэщкІэрэ, ди бзэр, хабзэр, КонституцэкІэ щІэгъэбыдауэ, тхъумэжу дыкъогъуэгурыкІуэ. Сыт къэралыгъуэр зищІысыр? Ар укъыщалъхуа лъахэм уи лъэпкъ хабзэхэмрэ щхьэхуэныгъэхэмрэ пхъумэжу уисынырщ, Урысей къэралыгъуэшхуэм зы унагъуэ хуэдэу укъыдэгъуэгурыкІуэнырщ.

Конаков Хьэсэн: - БлэкІам уриплъэжмэ, лъэхъэнэ зэхуэмыдэхэм ди республикэм и унафэр зыІэщІэлъахэм тхыдэм щаубыда увыпІэм теухуауэ сыт къыдже-

Кіуэкіуэ Казбек: - Сэ жысіэфынур зыщ - а илъэсищэм къриубыдэу Къэбэрдей-Балъкъэрым и унафэщІу щытахэм зэман тынш зэи къахуихуакъым. Республикэр щызэфІэувам деж къыщыщІэбдзэмэ, Къалмыкъ БетІал и лъэхъэнэр гугъуащ, къалэн къызэрымыкіуэ куэд и пщэ къыдэхуащ. Лъэпкъым и щхьэхуэныъэхэр ихъумэжын, адэкІи зиужьын папщІэ, ди лъахэр лъэпкъ автономиеу щытыныр хэкІыпІэу къилъытэу ар зэрыпхигъэкІыфар куэд и уасэщ. Абы щыгъуэ зэманыр зыхуэдам тепщІыхьмэ, ар Іуэху къызэрыгуэкІтэкъым.

Мэлбахъуэм деж укъэсмэ, ари гугъуехькіэ гъэнщіа лъэхъэнэщ зыхиубыдар. Къэбэрдей-Балъкъэрым и тхыдэ напэкІуэцІхэм къыхэщыж гузэвэгъуэщ балъкъэр лъэпкъыр и хэкум зэрырагъэІэпхъукІар. Тимборэ ныбжькІи щІалэу и къулыкъум теува къудейуэ, балъкъэр лъэпкъыр и хэкужь къэlэпхъуэжыным пыщlа гугъуехь псори и пщэм къыдэхуащ. Ар экономикэ, политикэ Іуэху ирехъу, Мэлбахъуэр пэлъэщащ а пщэрылъ псоми. Абы и тетыгъуэм республикэм и ІэнатІэ куэдым фІыуэ заужьащ, цІыхухэм я псэукіэр ефіэкіуащ.

Елисеев Евгении тыншыпІэ

кіуэкіуэ казбек: Уи хабзэхэр пхъумэжу укъэгъуэгурык Гуэныр куэд и уасэщ

фощІэж Совет Союзым и лъэлъэхъэнэмрэ къэралыр къызыпхыкІа гугъуехьхэр. Сыт хуэдиз бэлыхь хэмытами, къиинышхуэ къыхэмыкІыу абыи хузэфІэкіащ щытыкіэ зэпіэзэрыт иухуэн.

КІуэкІуэ Валерэ и тетыгъуэри къэрал къутэжыгъуэм ирихьэлІат. Демократие нэпцІыр дунейм щытепщэ хъуати, узрикІуэну лъагъуэр къыхэпхыну гугъут. Ауэ, итІани, ди адэжьхэм къыхаха гъуэгур - Урысейм и жьауэм щіэту адэкій псэўныр, зэпэщіэўвэныгъэ къэмыгъэхъуныр - ехъулІэныгъэм ухуэзышэу зэрыщытыр цІыхубэм хьэкъ ящыщІыныр яхузэфІэкІащ ди нэхъыжьхэм. Зым и дежкІи щэхукъым а лъэхъэнэм ди гъунэгъу щІыналъэхэм щекІуэкІа зэрыхьзэрийр. Ауэ КІуэкІуэ Валерэ, абы зэман зэхуэмыдэхэм къыдэлэжьахэу Черкесов Георгий, Чеченов Хъусен сымэ я фіыгъэкіэ, дэ хэщіыныгъэ димыІэу зэман гугъур къызэднэкІыфащ.

и унафэ щыщІэтам, сэ сызэреплъымкІэ, дунейпсо мыхьэнэ зиІэ гугъуехьт къэунэхуар. 2005 гъэм, Арсен и къулыкъум пэрыхьа къудейуэ, бзаджащ Іэхэр Налшык къытеуауэ зэрыщытар фошІэж. А псори бгъэужьыхыжу. экономикэр къэпІэтыжыныр тынштэкъым.

Къапщтэмэ, а 2000 гъэхэр дунейпсо терроризмэм зыщиужьа лъэхъэнэт, Кавказ Ищхъэрэр тегушхуэгъуафІэ къащІат, ихъуреягъкІэ зауэ щекІуэкІырт. А лъэхъэнэрщ Кіуэкіуэ Юрэ и теты- пщіын ипэкіэ мис а щытыкіэм гъуэри зрихьэлІар. Абыи и зэфІэкІи къаруи хилъхьащ мазрихьэлІар. Абыи и икІэщІыпІэкІэ мырыгъэр щыгъэІэным, зэгуры-Іуэныгъэр ди лъахэм щытепщэу шытыным.

Нэхъыщхьэу къыхэзгъэщынур зыщ - сыт хуэдиз гугъуехь къэралми хэгъэгуми щемыкіуэкіами. ди унафэщіхэм я фіыгъэкіэ хэщІыныгъэшхуэ димыі эурэ дыкъикІащ шытыкІэ гугъухэм. А зэпІэзэрытыныгъэр хъума хъуным, дауи, я фІыгъэ хэлът мыбы ис лъэпкъхэм, абыхэм я Іущагъым.

Суйдым Беслъэн: - БлэкІа *ліэщіыгъуэр тхыдэм къыхэна* мелуани 180-уэ щытамэ, иджы ар Іуэхугъуэ куэдкІэ гъэнщІауэ щытащ. Ауэ, дэ зэрытщІэщи, тхыдэм къытригъазэурэ макіуэ. Абы къикірэ зы лъэхъэнэ къызэднэкlауэ, Къэбэрдей-Балъкъэрым хэхъуэн хуейщ илъэсым и кlэуи зыужьыныгъэм и лъэхъэнэщІэ хым. Ди гуапэ зэрыхъущи, бюдыхэбакъуэу?

КІуэкІуэ Казбек: - Къэбэрдей-Балъкъэрым и илъэсищэ гъуэгуанэр дигу къэдгъэкІыжащ, пэжщ, къыдэхъулІар куэдщ. Ауэ дунэтІыну.

ихуауэ пхужы энукъым. Псоми нобэ, иджырей технологие эмалхэм я лъэхъэнэм, дунейм лъэжыгъуэмрэ ЗэхъуэкІыныгъэ псынщІэу зехъуэж, экономикэм псынщІзу зеужь. Дэри абы иужь зыкъидмыгъанэу дылэжьэн хуейщ. ХъыбарегъащІэ Іэмалхэм къытхуагъзув абы дыхуэхьэзырын, ди Іэзагъэм хэдгъэхъуэн хуейуэ. Апхуэдэущ экономикэм узэрылъэщІыхьэнур. Нобэ абы къарууэ диІэр етхьэлІэн хуейщ. Зи гугъу сщІыр дунейми республикэми я лъэхъэнэщІэу зэрыщытым шэч къытумыхьэми хъу-

Бжьахъуэ Ранетэ: - *ЛІэщІыгъуэ* зэблэхъугъуэм уэ уи лэжьэгъуэр зэрырихьэлlам, дауи, къалэн щхьэхуэхэр къыпхуегъэув. Сэ къэсщіэну сыхуейт, сыт хуэдэу ирихьэліа Къэбэрдей-Балъкъэрыр и илъэсищэм?

КІуэкІуэ Казбек: - Псом япэрауэ, ди нэхъыжьхэм я гуащіэрэ къарукІэ тхуаухуа, тхуахъума республикэр зэпіэзэрыту ирихьэліащ зи гугъу пщіы іуэхуфіым. Нобэрей ехъулІэныгъэхэм уакъытеувыІэмэ, хэгъэгум щагъэзащІэ Республикэр Къанокъуэ Арсен лъэпкъ проектхэмкІэ дызэлэжьхэм сытепсэлъыхьынщ. Сэ нэхъ пасэуи жысlащ, илъэсищэм зэрызыхуэдгъэхьэзырар ухуэныгъэщІэхэмрэ гъуэгущІэхэмрэ къызэІухыным я закъуэкъым, атІэ къалэну зыхуэдгъэувыжат бюджет-финанс Іуэхур лъэ быдэкІэ гъзувыныр. Зым и дежкІи щэхукъым 2018 гъэм республикэм къэрал шІыхуэшхуэ зэрытелъар, езым и хэхъуэр щІагъуэу зэрыщымытар. КІэщІу жыпІэмэ, и хэхъуэм нэхърэ телъ щІыхуэр нэхъыбэт. Зыужьыныгъэм и гугъу зегъэхъуэжыпхъэт. цыхухэм къахэхъуэр нэхъыбэ щіыныр Іэмал зимыіэт. Иджы мы дызэрыт илъэсым бюджетыр хуэдитІкІэ нэхъыбэ хъуащ, 2022 гъэм и кізухым ар сом мелард 62 - 63-рэ хъуну худогъэфащэ, республикэм езым и хэхъуэр сом мелард 14-м нэс дэдгъэкІуеину ди мурадщ. Нэхъ гурыІуэгъуафІзу жысІзнщи, бюджетыр зэпэщу щытмэ, сымаджэ хьэлъэхэр пщІэншэу хущхъуэкІэ къызэдгъэпэщыфынущ, нэхъапэм абыхэм яхухэтхыр сом сом мелуан 600 мэхъу. Улахуэр иджыри зыхуей хуэдгъэзакъым. ЕгъэлжакІуэхэмрэ гъэсакІуэхэмрэ я улахуэр проценти 10-кІэ джет-финанс ухуэкІэр нэхъ зэпіэзэрыт мэхъури, дяпэкіэ Іэмал нэхъыбэ диіэнущ псэукіэр егъэфіэкіуэным ахъшэ нэхъыбэ хуэ-

Экономикэм еужьэрэкІыу зиужьын папщІэ, пщэдей фабрикэхэр, заводхэр къызэlутхыу, лэжьыгъэ ІэнатІэхэр мин бжыгъэкІэрэ диІэну ди къару къимыхьми, хъарзынэу хэдгъахъуэ зэпытщ. Нэхъыщхьэращи, ІэмалыфІхэр диІэ хъуащ. ЦІыхухэм я шхьэ Іуэху зэрахуэжынымкІэ дэІэпыкъуэгъу дохъуф. Къэралми хэгъэгуми щыщыІэ хэкІыпІэхэр шэрыуэу къыдогъэсэбэп.

Сэ сызэреплъымкІэ, экономикэм зэрызиужьын Іэмэпсымэхэр зэтеубла хъуащи, абы фІы куэд къыпэкІуэнущ, иджыпстуи къы-

Конаревэ Наталье: - Республикэм и унафэщІу узэрылэжьа илъэсищым къриубыдэу сыт нэхъ уигу къинэжар? Нэхъ гугъуу, нэхъ гъэщІэгъуэну сытым урихьэліа?

Кіуэкіуэ Казбек: - Лэжьыгъэр зэрыщыту къапщтэмэ, гъэщІэ-гъуэнщ. Гугъуу хэтар сыт жып-Іэмэ, ар коронавирус уз зэрыціалэм зыщиубгъуа лъэхъэнэрагъэнщ. Пщэдей къэхъунур сыту піэрэ жыпізу ущыхэгупсысыхь щытыкіэт ар. Кърикіуэнкіэ хъунур зэрумыщІэрат гугъу уезыгъэхьри. Тынштэкъым махуэм яшхынур махуэм къэзылэжь цІыхухэр унэм дэубыда зэрыхъуам укъикІынуи. ЦІыхур шхэн щхьэкІэ, лэжьэн хуейт.

Ауэ нэхъыщхьэу цІыхухэм я узыншагъэр хъумэныр, я гъащІэр къегъэлыныр къызэгъэпэщын хуейти, мис ар къы-зэрымыкlуэт. Пэжщ, федеральнэ дэІэпыкъуныгъэми лІыхъужьыгъэ яхэлъу госпиталым щІэта дохутырхэми я фІыгъэкІэ дэ а гугъуехьыр къызэднэкІыфащ. Экономикэр къызэрызэтедмыгъэувыІэным иужь дитащ.

Нобэ быдэу жысІэфынущ зыужьыныгъэ гъуэгум лъэ быдэкІэ дызэрытетыр. Уеблэмэ, ди хъуреягъкІэ къагъэува санкцэхэм емылъытауэ, ди Туэху докт. Дэ ахэр лъэпощхьэпо къытхуэхъуркъым, ІэмалыщІэхэр къытхузэІуах мыхъумэ.

Жыласэ Заурбэч: - Зи гугъу пщІым къыпысщэу сыщІэупщІэнут. Пэжу, блэкІа илъэс зыбжанэм гугъуехь мымащІэхэр щы-Іащ. ЯпэщІыкІэ коронавирусым дыпэщІэтащ, иджы санкцэхэр къыкъуэкІащ. Экономикэм и лъэр щІэмыхуным, жылагъуэполитикэ зэп/эзэрытыныгъэр зэтеІыгъэным къару нэхъыщхьэ хуэхъур сыт?

Кіуэкіуэ Казбек: - Япэрауэ, жылагъуэ-политикэ зэпІэзэрытыныгъэм сэбэп хуэхъур, республикэм и мызакъуэу, Урысей Федерацэм щыпсэу цІыхубэрщ. Ахэр зэрызэкъуэувэмрэ властым зэрыкъуэтымрэ дэ нобэ ди нэгу щІокі. Президентым къыхилъхьэ жэрдэм псори даlыгъ. Ди хъугъуэфІыгъуэхэм хамэхэр къы-щебгъэрыкІуэм деж зэкъуэту пэщІоувэф. Къэбэрдей-Балъкъэрым и цІыхубэр къапщтэмэ, лэжьакіуэ къызэрымыкіуэхэщ, сыт щыгъуи я щхьэ Іуэху зэрахуэжыфу щытащ.

ДэІэпыкъуныгъэхэм я гугъу пщІымэ, пандемиеми санкцэхэми дыкъезыгъэлар къэрал, республикэ Правительствэхэм къагъуэта хэкіыпіэхэмрэ унафэхэмрэщ. Абыхэм ди лъэр щІагъэ-хуакъым. Мыдрей лъэпкъ проектхэр хуабжьу сэбэп мэхъу, зыми емылъытауэ зыужьыныгъэр ипэкІэ кІуэтэнымкІэ. Нобэ мылъкушхуэ хухах ухуэныгъэм. 2022 гъэм и закъуэ сом мелард 12,5-рэ къытІэрыхьащ. Ар цІыхухэм лэжьапІэ яхуохъу, улахуэ къралэжь, республикэм налог къыхохъуэ. Лъэпкъ проектхэр къапщтэмэ, экономикэм и тегъэщіапіэ нэхъыщхьэу жыпіэ

Ди гуапэми, ди жагъуэми, предприятэ ин дыдэхэр диІэкъым, цІыхушхуэ щылажьэу. Мис апхуэдэхэр къзувыІэмэщ, экономикэм и лъэр щІэзыудыр. Дэ дунейпсо утыку дызэрихьэфын унэтІыныгъэ зызыужьахэр ди-І́эщ, мэкъумэшхэкі къыщі́эгъэкІыным епхами, турист Іуэхутхьэбзэхэм ехьэліами. Нэгъуэщіу жыпІэмэ, дунейм, гъащІэм зэрызихъуэжым зыдэтщІыфын хуэдэу зэтеублащ республикэм къыщалэжьхэр. Нобэ, къапщтэмэ, нэгъуэщІ къэралхэм предприятэ ин щаухуэжыркъым. Сыт щхьэкІэ жыпІэмэ, фейдэншэу къалъытэ хъуащ. Иджыпсту япэ ирагъэщыр цІыхухэм Іуэхутхьэбзэ щыхуащІэ ІэнатІэхэмрэ ІТтехнологиехэмрэ нырщ. Иужьрейм ди деж зыщедгъэужьын хуейуэ къытпэщылъщ дэри. Апхуэдэуи туризмэм ехьэліауэ дызыхущіэкъун ди куэдщ, дэ нобэ диІэ хъугъуэфІыгъуэхэм я зэхуэдитІырагъэнщ къэдгъэсэбэпыр. Мис а унэтІыныгъэми зегъэужьыпхъэщ.

Конаков Хьэсэн: - Инвестицэхэмрэ ахэр ди республикэм къыхалъхьэнымрэ я Іуэху зытетым сыщІэупщІэнут.

Кіуэкіуэ Казбек: - Проект нэхъ ину зи ужь дихьа псори иджыпсту ди хэгъэгум щолажьэ. Ар Тырныауз вольфрам-молибден заводыр къызэlухыжынырщ, 2023 гъэм лажьэу едгъэжьэжыну ди мурадщ. Абы сом мелард 45-рэ къыхалъхьащ. Мэкъумэш ІэнатІэм ехьэліауэ, Шэджэм щіыналъэм хуабэщ комплекс щыухуэныр йокІуэкІ, ар зыщІхэм дапыщІащ. Іуащхьэмахуэ лъапэ бгы-лыжэ кластерыр щызэтеухуэным дыпэрытщ, урысей бюджетым къыхэкІыну мылъкур убзыхуащ. Инвесторыр Кавказ. РФ-ращи, лэжьыгъэр къызэпыуда хъужынкіэ шынагъуэ щыіэкъым. Адрей проект нэхъ цІыкІухэри план пыухыкІам тету йокІуэкІ, пэжщ, гугъуехь гуэрхэм дыщрихьэлІи щыІэщ, ауэ псори къызэнэкІыгъуафІэщ. балъкъгипс» предприятэми ахъшэ хэзылъхьэнухэр къыкъуэкІащ. Шынагъуэ зыри щыІэкъым, ауэ хэкІыпІэхэр гъунэжщ.

Бжьахъуэ Ранетэ: - Апхуэдэ зыужьыныгъэхэр нэхъыбэу сытым къыпэкlуэрэ?

Кіуэкіуэ Казбек: - Шэч хэмылъу, лъэпкъ проектхэращ къызыпэкІуэр. УФ-м и Президент Путин Владимир къыхилъхьа проектхэм я фІыгъэкІэ, экономикэм, щэнхабзэм, узыншагъэр хъумэным, егъэджэныгъэм, ухуэныгъэм, лъэныкъуэ псоми я щытыкІэм фІыуэ зихъуэжащ.

(КІ эухыр 3-нэ нап.).

(КІэухыр. ПэщІэдзэр 2-нэ нап.).

Конарьевэ Наталье: - Уэ куэдрэ жыпІэрейщ Іуэхур зэфіэха хъунырбгъэдыхьэкІэкупщІафІэм къызэрыпэкІуэр. Сыт абы къызэщІиубыдэр?

КІуэкіуэ Казбек: - Псалъэм къыдэкіуэу жыпіэмэ, социальнэ мыхьэнэ зиІэ ухуэныгъэ щыпщіым деж Іэмал имыіэу абы узэрекІуэлІэн гъуэгури гъунэгъуу щытыну скверри зыхуей хуэбгъэзэн хуейщ. ШколыщІэм екІуалІэ сабийр лъэс лъагъуэ захуэм тетын, ихъуреягъым и гур хигъахъуэу щытын хуейщ, къыхуэна зэманыр щигъэкlуэн спорт комплексыр пэмыжыжьэу ухуапхъэщ. Мис апхуэдэу егупсысауэ зэхэгъэувэн хуейщ планыр.

Къэбэрдей-Балъкъэрыр къапщтэмэ, и федеральнэ гъуэгухэм машиниплІ зэбгъурыту щызэблэкІыу щІын хуейти, ар и кІэм ныдогъэс. Курортхэм я гугъу пщІымэ, зыхуей хуэзэу къызыдогъэпэщ. Налшык къалэ и уэрам нэхъыщхьэхэр мыщІагъуэмэ, турист къэмыкІуэнри хэлъщ, сыт хуэдизу и щІыуэпсыр мыдахэми. Абы къыхэкІыу хьэщІэхэм тыншыпІэ псори къахузэдгъэпэщыну

Ди ціыхухэр тыншу псэун папщіэщ, дауи, а псори щіэтщІэжыр. Абы ипкъ иткІэ, псори зэпэлъытауэ зэредгъэф Іэк Іуэным дыхущІокъу.

Суйдым Беслъэн: - Гулъытэ нэхъыбэ зыхуэпщІхэм ящыщщ егъэджэныгъэ ІэнатІэр. Нобэ ди республикэм щаухуэ лыщІэхэр, сабий гъэсапІэщІэхэр. Абыи бгъэдыхьэкІэ щхьэ-хүэ зэрыхувиІэр нэрылъагъущ.

КІуэкіуэ Казбек: хэмылъу, щІэблэм яхуэфащэ щІэныгъэ егъэгъуэтын ІэнатІэр едгъэфІэкІуэныр япэ идгъэщхэм ящыщщ. А лэжьыгъэри лъэпкъ проектхэм я фІыгъэкІэщ зэрекІуэкІыр. Ясельнэ блокыу 50-м щІигъу тщІащ. Сабийр абы къыщіэкімэ, адэкіэ здэкіуэну гъэсапІэхэри школхэри зыхуей худогъазэ, къуажэ пхыдзахэм ухуэныгъэхэр дыдощІыхь. Зи школ кіуэгъуэ мыхъуахэр щаіыгъ ІуэхущІапІэ зимыІэ жылэ къэдгъэнэнукъым, республикэ мылъкукІэ тщІын хуейми тхузэфІэкІынущ, зэгъэпэщыжын пхъэхэми дакіэлъыіэбэнущ.

Сабийхэр еджэн папщІэ Іэмал псори къахузэдгъэпэщыну ди къалэнщ. Иджыпсту егъэджэныгъэ ІуэхущІапІэу 50 зыдогъэпэщыж, школипщІ доухуэ, 6-р къызэlутхащ, школий етlанэгъэ духуэнущ. Къапщтэмэ, 2024 гъэ пщіондэ школ 24-рэ щізуэ диіэнущ, абы ипкъ иткІэ, республикэм школу итым я проценти 10-р щІэуэ щытынущ.

2025 гъэр къэсыху еджапІэхэм я процент 50-р щІзуз е зэгъэпэщыжауэ щытынущ. Мы гъэм сабий мини 120-рэ щІэтІысхьащ школым. Абы къегъэлъагъуэ школыщіэхэр іэмал имыіэу диіэн зэрыхуейр. Къалъхум я бжыгъэр нэхъыбэ зэрыхъум дыщымы-

Уи хабзэхэр пхъцмэжу укъэгъуэгурыкіуэныр куэд и уасэщ

гуфіыкіынкіэ іэмал иіэкъым.

Гу зылъыттэхэм ящыщщ шкощіалэ куэд зэрахэмытыр. Щіалэгъуалэр егъэджакіуэ Іэщіагъэм нэхъ дихьэхын папщІэ грант дэІэпыкъуныгъэхэр зэреттын Іэмалхэм иджыпсту догупсыс. КъищынэмыщІауэ, къуажэхэм егъэджакіуэу щылэжьэну кіуэхэм федеральнэ бюджетым къыхэкІыу къаІэрыхьэм нэмыщІ, республикэм и дэІэпыкъуныгъи еттыну ди мурадщ. Мис а псори зэпхащ, зэпыщІащ. Абы къыхэкІыу, псори занщі у зэфіэбгъэкі хъуркъым. Дэ ди бгъэдыхьэкІэм къыпэкІуэр илъэситхум къриубыдэу нэрылъагъу хъунуш.

Бжьахъуэ Ранетэ: - Лъэпкъ зэгурыІуэныгъэр ди республикэм сыт щыгъуи гулъытэ зыхуищ! Іуэхухэм ящыщщ. Иужьрей зэманым къэралым, дунейм щыщыІэ щытыкІэм укІэлъыплъмэ, болъагъу Урысейм Украинэм щригъэкlуэкl дзэ lуэхухэм япкъ иткіэ, ди къэралым и ціыхухэм къазэрыхущытым зэрызихъуэжам. Апхуэдэ къэрал политикэм, лъэпкъ зэпэщІэувэныгъэ нэгъуэщ къэралхэм къызэрыщыхъум дауэ уеплърэ? Дауэ къы-хэкla хъуну абы щlалэгъуалэр? Ди деж иджыблагъэ Щіалэгъуалэ ІуэхухэмкІэ министерствэ къыщызэІуахащ, жыджэруи лэжьыгъэм пэрыхьащ. Уэ узэреплъымкіэ, абы ехьэліа политикэ зэпіэзэрыт щыіэн щхьэкіэ сыт щІэн хуейр?

КІуэкіуэ Казбек: - Къэрал унафэщіым, хэгъэгу Іэтащхьэм ціыху гъащіэр хъумэнырщ, абы къыкІэлъыкІуэу, лъэпкъ куэду зэхэс Урысейм жылагъуэ зэгурыІуэныгъэ игъэлъынырщ. Къэбэрдей-Балъкъэрым лъабжьэ хуэхъужыр арауэ жыпІэ хъунущ. Ди зэкъуэтыныгъэращ ди лъахэр щызыгъэІэри. А зэгурыІуэныгъэмрэ зэкъуэтыныгъэмрэ я фІыгъэщ нобэ тыншу ди хэку цІыкІум дызэрисыжыр.

Урысей къэралыгъуэм и гугъу пщІымэ, иужьрей лъэхъэнэм дэ тлъэгъуащ сыт хуэдэ лъэпкъ къыхэк ари ди Президентым зэрыкъуэувар, хамэ къэралхэм къик мыхъумыщ агъэхэм зэрапэщІзувар. КъухьэпІзм къикІ ныкъусаныгъэхэм дагъэлъэпэрэпэнри хэлъащ, ди Президентым и Іуэху еплъыкІэ ткІийр мыхъуамэ.

ЦІыхубэм ди зэкъуэшыныгъэр нэхъ быдэ тщІын хуейуэ аращ, губгъуэм ит дзэр и къалэным пэлъэщу дыкъызэрихъумэфынур си фІэщ мэхъу.

Конаревэ Наталье: - Ди рес- уаплыныгъэшхуэ я пщэ къыдо-

ру зэрызыхуигъэхьэзырыр долым щезыгъаджэхэм ныбжькіэ *лъагъу. Лэжьыгъэшхуэ йокіуэкі.* Абы ирихьэл/эү зыхуэвгъэувыжа къалэнхэр псори зэвгъэхъулІа? Дауэ ди илъэсищэр зэрыдгъэлъэпІэнур?

Кіуэкіуэ Казбек: - Икіэмкіэ къыщыщІэздзэнщи, Беслъэн къыщыхъуауэ щыта гуауэшхуэм иужькіэ, фокіадэм и 1-м дгъэлъапІэу щыта республикэ махуэшхуэр фокlадэм и япэ зыгъэпсэхугъуэ махуэхэм дгъэІэпхъуащ илъэс куэд лъандэрэ. Мы гъэм ар фокlадэм и 10-м техуащ. Программэр хуабжьу инщ, щэнхабзэ зэхыхьэхэри, къулыкъущІэ зэхуэсхэри, ціыхубэ нэгузегъэу-жьыпіэхэри щыіэнущ. Жылагъуэм гурэ псэкІэ загъэпсэхүн папщІэ ягъэхьэзырар гъунэжщ.

КъищынэмыщІауэ, зэкъуэш республикищым - Къэбэрдей-Балъкъэрым, Къэрэшей-Шэрджэсым, Адыгейм - ди махуэхэр зэгъусэу Москва щедгъэкІуэкІыну мурад тщІащ, Кремль уардэунэм хьэщІэхэр къедгъэблагъэу ди щэнхабзэ хъугъуэфІыгъуэхэр едгъэлъагъуну, къафэхэмкІэ, уэрэдхэмкІэ я нэгу зедгъэужьыну дубзыхуащ.

Иджы щыщІэдзауэ щІыналъэхэми республикэм и къалащхьэми Гуэхугъуэ хэхахэр щокІуэкІ. А махуэхэм ирихьэлІэу объектыщІэхэр къызэІутхынущ, щІэ куэд утыку къитхьэнущ.

Зыхуэвгъэувыжа къалэнхэр вгъэзэщіа, жыпіэу ущіэупщіэу арамэ, дызыщыгугъахэр куэдкІэ нэхъ мащІэт иджыпсту зэдгъэдежкіэ псом нэхърэ нэхъапэр хъуліахэм нэхърэ. Ди махуэшхуэр иридгъэлъэпІэну сом мелуан 250-рэ тхухахащ. Дэ дыхуитащ а ахъшэм щыщ творческэ гупхэм еттыну, зэгъэпэщыжыныгъэ лэжьыгъэхэр иредгъэкІуэкІыну, Іуэхугъуэ гуэрхэр къризэдгъэпэщыну икІи а Іэмалыр къэдгъэсэбэпри, куэд зэф эдгъэк ащ. Республикэ мылъкум щыщи хэтлъхьэри, нэгъуэщІ Іуэхухэми иужь дитащ. Пэжыр жысІэнщи, ди пщІыхьэпІи къыхэхуакъым къалэм и проспект нэхъ иниплІ къэдгъэщІэрэщІэфыну. Паркхэр нэхъ щІэщыгъуэ тщІыну, сквери 9 къзунэхуну, къат кузду зэтет унэхэм я пщІантІэ 50 зыхуей хуэдгъэзэну къыдэхъулІащ. лэжьыгъэхэр фокlадэм и 10-м иухыну аракъым, абы иджыри къыпишэнуш

Конаков Хьэсэн: - Правительс-«МУНИЦИПАЛЬНЭ СЫХЬЭТ» щыщебгъэкіуэкіым деж ди щіыналъэхэм я унафэщІхэм экзамен ят хуэдэщ. Нобэ абыхэм жэгъэм? Иджырей щІыналъэ унафэщІхэр сыт хуэдэу зэрыщытыпхъэр, уэ узэреплъымкіэ?

КІуэкіуэ Казбек: хъыщхьэу, къуажэм е щІыналъэм и унафэщІыр цІыхухэм епсэлъэфу, абыхэм жаlэр зэхихыу, зэхищІыкІыу щытын хуейщ. ЕтІуанэрауэ, зи унафэщІ жылэм дэлъ Іуэху псоми хищІыкІыу щытын хуейщ, уэрамхэр гъэкъэбзэным деж щегъэжьауэ псэукІэм зэрызригъэужьын Іэмалхэр ищІапхъэщ. Зи гугъу пщІы унафэщІхэм нобэ пщэрылъышхуэ яІэщ, сыт щхьэкІэ жыпІэмэ, ахэр цІыхухэм нэхъ япэгъунэгъущ, абыхэм я гурыгъу-гурыщ Іэхэр нэхъ зрагъэщІэф. Ар я къалэн нэхъыщхьэу щытын хуейщ абыхэм.

«Муниципальнэ СЫХЬЭТЫО» хуабжьу сэбэпщ республикэм щекіуэкі іуэхухэм я зэфіэхыкіэ хъунур щыбубзыхуну, хэт сыт хуэдэ лъэпощхьэпо ирихьэлІэми абдеж щыжиІэну. Къапщтэмэ, гугъукъым телефоныр къащтэу си деж къэпсэльэну, ауэ апхуэдэ зэхуэсхэм деж Правительствэм и унафэщІхэри министрхэри щІэсщи, нэхъ тыншу Іуэхур щызэфІэха мэхъу, зи Гуэху хэлъхэр хэліыфіыхьурэ. Тхьэмахуэм зэ дызэрызэхуэзэм сэбэпынагъышхуэ къыпокІуэ.

Жыласэ Заурбэч: - Лэжьэгъуэ зэман зэпэубыдам къыдыбогъахуэри, зи щхьэ ІуэхукІэ къыпхуэкІуэ цІыхухэм уахуозэ. Уи къару куэд щІыналъэхэм щызэфІэкіын хуей Іуэхухэм тебгъэкІуадэу къыпщыхъуркъэ?

КІуэкІуэ Казбек: - Республикэ унафэщіым и лэжьыгъэм хэмытын хуейуэ къэслъытэркъым цІыхухэм я щхьэ ІуэхукІэ зыкъыхуагъэзэныр. Сыт хуэдиз длэжьми, къызыхуэтыншэ зэуэ тхуэщІынукъым дыкъэзыухъуреихь псори. Абы къыхэкІыу гугъуехь гуэр щыІэнущ, цІыхур арэзы щІэмыхъун куэдым ирихьэлІэнущ. А псом республикэ унафэщІыр пэІэщІэу щыт хъунукъым. ИтІанэ, а зэІущІэхэр зы цІыхум удэІэпыкъу къудейкІэ зэфІэкІыркъым, атІэ цІыхубэм я гуныкъуэгъуэхэмрэ унафэщІхэм я ныкъусаныгъэхэмрэ къызагъэлъагъуф. Я щхьэ ІуэхумкІэ дызэпсэлъа нэужь, сэ езыхэр зыщыщым сыщіоупщіэ, я къуажэм, жылэм щекіуэкіхэр зызогъащіэ. Икіи абыхэм къызжаіэмкІэ нэрылъагъу сщохъу щІыналъэхэм щекіуэкі политикэмрэ лэжьыгъэмрэ.

Нобэ республикэм исхэм сэ зыкъысхуагъэзэныр къакІуэхэм нэмыщІи, сайтымкІэ

къатхэ мэхъу. Ауэ гу лъытапхъэ къыщІэкІынщ иджыпсту апхуэдэу зыкъысхуэзыгъазэхэм я бжыгъэр нэхъ мащІэ зэрыхъуам. Нэхъыбэжи жысІэнщи, федеральнэ центрым деж къыщыщІэдзауэ ди деж щиухыжу цІыхухэм дазэрыдэІэпыкъуращ ар къызыхэкІыр. ЩытыкІэ гугъу ихуахэм, зи узыншагъэм сэкъат игъуэтахэм, лэжьапІэ къэзылъыхъуэхэм, нэгъуэщІ гуныкъуэгъуэ зиЇэхэми нобэ къэралыр дэІэпыкъуэгъуфІ

Конаревэ Наталье: - Зэф/эвгъэкІа Іуэхухэм уахэплъэжмэ, къывэхъуліауэ сыт къыхэбгъэщынт?

КІуэкІуэ Казбек: - Иужьрей илъэсхэр къапщтэмэ, дэ зыхуэдгъэувыжа къалэн нэхъыщхьэ псори зэдгъэхъуліащ. Пэжщ, щыІэщ иджыри дызыхунэмысахэр. Ар, псалъэм, папщІэ, улахуэм хэгъэхъуэнырщ, псэупІэкоммунальнэ ІэнатІэр зыхуей хуэгъэзэнырщ, жылэхэр псыкІэ къызэгъэпэщынырщ. А псори зиужь дит Іуэхущ, псори къыщі эддзащ, ауэ кlыхьлlыхьу, гугъуу зэрыщытым къыхэкіыу, псынщізу зэф Іэк Іынукъым. 2025 гъэ пщ Іондэ къуажэ псоми псы яІзу зэтедухуэнущ. Узыншагъэр хъумэн ІэнатІэм куэд щызэдгъэхъулІащ, ауэ иджыри псори зэщІэдгъэхьакъым. ЦІыхухэм я тхьэусыхэфахэри зэхыдох, зэхыдогъэкІ, ахэр щІыпІэ-щІыпІэхэм къыщыхъу гугъуехьу аращи, зэфокныж. ДяпэкІэ экономикэм, хьэрычэт Іуэхум зегъэужьынми иужь дитынущ.

ЩІэблэ гъэса, губзыгъэ къытщІохъуэ, абыхэм дадэІэпыкъун хуейщ. ЩІалэгъуалэм я Іуэхухэмкіэ къызэдгъэпэща министерствэщІэм иджыри къэс екІуэкІа лэжьыгъэр нэхъри иригъэфІэкІуэну дыщогугъ. Жылагъуэполитикэ зэпІэзэрытыныгъэ щы-Іэмэ, адрейхэм псоми дапэлъэщынущ. Ди жылагъуэм щекІуэкІполитикэркъазэрыгурыІуэр хуабжьу гуапэщ.

Суйдым Беслъэн: - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэкІуэнур сыт хуэдэу плъагъурэ?

Кіуэкіуэ Казбек: - КъБР-м ис цІыхухэр зыхуей хуэзэу, зэрыпсэунтыншу къалэжьыфу, гъащІэщІэм хэзагъэ щІалэгъуалэ жыджэр къытщІэхъуэу, лъэпкъ хъугъуэфІыгъуэхэр тхъумэу, лъэпкъ зэмылІэужьыгъуэхэм къыхэкІахэмрэ дин зэмыщхьхэр зезыхьэхэмрэ зэгурыlуэрэ зэдэlуэжу ди хэку дахэм исущ си нэгу къызэрыщІэзгъэхьэр.

> Зытхыжар НЭЩІЭПЫДЖЭ Замирэщ.

Мы махуэхэм

ФокІадэм и 3, щэбэт

- ◆Терроризмэм ебэныным и дунейпсо махуэщ
- ♦Беслъэн къалэм къыщыхъуа терактым хэкІуэдахэм
- я фэеплъ махуэщ **♦ 1612 гъэм** Пожарский Дмитрийрэ адыгэпщ **Чер**касский Къанщауэрэ польшэдзэм текІуащ.
- **♦ 1932 гъэм** къалъхуащ КъБР-м и къэрал, жылагъуэ лэжьакІуэ, КъБАССР-м и Министрхэм я Советым и Унафэщіу щыта Дохъущокъуэ
- ◆ 1934 гъэм къалъхуащ УФми КъБР-ми шІыхь зиІэ я егъэджакіуэ Гугъуэт Лол.
- **♦ 1936** гъэм къалъхуащ КъБР-м и цІыхубэ сурэтыщІ, скульптор БжэІумых Хьид.

и доцент Абазэ Албэч.

Дунейм и щытыкІэнур «pogoda.yandex.ru» сайтым «pogoda.yandex.ru» сайтым УФ-ми КъБР-ми щІыхь зиІэ я

зэритымкІэ, Налшык уэфІу щыщытынущ. Хуабэр ма-хуэм градус 30 – 32-рэ, жэщым градус 22 – 23-рэ щыхъунущ.

Фокlадэм и 4, тхьэмахуэ

- ♦Тхэквондом и дунейпсо махуэщ
- **♦Урысейм и ядернэ шына**гъуэншагъэр къызэгъэпэщынымкіэ іэщіагъэліым и махуэщ
- **◆ 1922 гъэм** къалъхуащ Хэку зауэшхуэм хахуэу хэта шэрджэс еджагъэшхуэ, тхыдэ щІэныгъэхэмкІэ доктор, профессор Нэпсо Долэт.
- ♦ 1967 гъэм къалъхуащ жур-

◆ 1964 гъэм къалъхуащ лите- налист, публицист, «Адыгэ усакІуэ, композитор, пшына-

<u>Дунейм и щытыкІэнур</u>

зэритымкІэ, Налшык пшэр энергетик, жылагъуэ лэтехьэ-текІыу щыщытынущ, піалъэ-піалъэкіэрэ уэшх жид. къыщешхынущ. Хуабэр ма-хуэм градус 29 - 31-рэ, жэщым градус 18 – 20 щыхъунущ.

Фокіадэм и 5, блыщхьэ

- **◆Псапэ щІэным и дунейпсо** хъунущ.
- махуэщ **◆ 1936 гъэм** Бахъсэн ГЭС-р лажьэу яутІыпщащ.
- ГЪЭМ къалъхуаш

жьакіуэ Къущхьэ Мухьэ-Дунейм и щытыкІэнур

гъуазджэхэмкіэ щіыхь зиіэ и

лэжьакlуэ **Къэжэр Индрис**.

♦ 1933

гъэм къалъхуащ

«pogoda.yandex.ru» сайтым зэритымкІэ, Налшык пшэр техьэ-текІыў щыщытынущ, уэшх къыщешхынущ. Хуабэр махуэм градус 17 - 18, жэщым градус 12 - 13 щы-

Зыгъэхьэзырар ЖЬЭКІЭМЫХЪУ Маринэщ.

Лъэпкъ Іущыгъэ:

Хьэщіэ къакіуэмэ, насыпи къыдокіуэ.

ХъыбарегъащІэхэр

Къэоэрдеи-Балъкъэр Респуоликэм ЦІыхум и хуитыныгъэхэмкІэ и уполномоченнэм хуейхэм защыхуагъэзэфынущ Налшык къалэ, Лениным и уэрам, 27-м. Зебгъэтх хъунущ телефонхэмкІэ: 89289120078, 89674123594. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм ЦІыхум и хуитыныгъэхэмкІэ и уполномоченнэм и электроннэ пощтыр bashchy07@mail.

Къэбэрдей-Балъкъэрым 4-нэ, 5-нэ нагъыщэ зиІэ мафІэс къыщыхъунымкІэ шынагъуэ щыІэ зэрыхъуам къыхэкІыу, республикэм ЩІыуэпс хъугъуэфІыгъуэхэмрэ экологиемкІэ и министерствэм ищІа унафэм тету, мэз гъэкІыным, хъумэным пыщІа ІуэхущІапіибгъум егъэбыдыліа щіыхэм ціыхухэмрэ ахэр зэрыс абы автомашинэхэмрэ зэрыхуейуэ щызекІуэну хуит ящІынукъым 2022 гъэм фокІадэм и 1-м къыщегъэжьауэ и 5-р хыхьэу.

Бэрбэч Хьэтіутіэ и ціэр зе-Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым иджыблагъэ ціыхухэм зыщагъэпсэху, я нэгу зыщрагъэужь, уэршэрыпіэ яхуэхъун жыг хадэщіэ къыщызэІуахащ. Абы теухуа ирырагъэхьэліащ зэіушіэм УФ-м и Президентым Донбассыр хъумэным хуэунэт ауэ иригъэкіуэкі дзэ операцэ хэхар зэрыдаlыгъымкіэ пэкіур.

ЗЭХЫХЬЭМ кърихьэліаш Налшык къалэм щІыпІэ унафэр щызехьэнымкіэ и Іуэхущіапіэм и унафэщІым и къуэдзэ Хур Тимур, КъБКъУ-м и егъэджакіуэхэр, еджакІуэхэр, жылагъуэ лэжьакІуэхэр. Зэіущіэр къыщызэіуихым, Хур Тимур Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэр илъэси 100 зэрырикъумрэ ЩІэныгъэмрэ я махуэмкІэ къызэхуэсахэм ехъуэхъуа нэужь, Къэралыгъуэм и махуэм ирихьэл эу КъБР-м и Іэтащхьэм и унафэкІэ къалэм хиубыдэ цІыху зэхуэсыпІибл къызэрызэрагъэпэщар къыхигъэщащ. «КъБКъУ-р ди щІыналъэм и цІэр жыжьэ зыгъэlу ІуэхущІапІэхэм ящыщщ. Абы и теплъэр ди щіыпіэм и дамыгъэхэм языхэзщ. «Псэупіэмрэ псэукіэ зэіузэпэщымрэ» къэрал программэм ипкъ иткіэ, дэ Іэмал дгъуэтащ университетым и гупэ къит мэз тіэкіур зэіузэпэщ тщіыжыну, цыхухэр хуиту щызэхэзекіуэ, я нэгу зыщрагъэужь, уэршэрыпІэ яхуэхъу щІыпІэу дгъэпсыну. ЩІалэгъуалэм я зэlущlaпlэ хъуну тетхьэркъым», - жиlащ Хурым.

Жыг хадэщІэ къызэІуах

дызыщыгугъ мы жыг хадэ цІыкІури ди къалэм щыгъ фащэ дахэм гъэм щыщ Хуторская Елизаветэ и зы тхыпхъэ зэрыхъунум шэч къы-

КъБКъУ-м и студент зэгухьэны- хъумэным псалъэр щратым къыхигъэщащ УФ-м и Президентым Донбассыр

хуэунэтІауэ гъэкіуэкі дзэ операцэ хэхар зэрыдаlыгъымкlэ пэкlур жыг хадэр къызэІухыным теухуа зэхыхьэм

зэрырагъэхьэлІари. «Ди ящІоуз псэзэпылъхьэпІэ ихуа цІыхухэм, мамырыгъэр Донбасс щІыналъэм щІэх щызэфІэувэжынуи догугъэ. Ди еджапІэр егъэджакІуэхэр щагъэхьэзыр, Луганск къалэм дэт къэрал университетым жыджэру долажьэ. Куэд щІакъым «ШыщхьэуІум ныбжьыщІэхэр-2022» фІэщыгъэ щІэныгъэ-егъэджэныгъэ проектым абы къикla щІалэгъуалэр жану зэрыхэтрэ, я зэрышагъэлъазэфіэкіхэр гъуэрэ. Дыщогугъ щытыкІэр зэпіэзэрыт хъужыну, ди щіалэгъуалэри адэкІи мамыру псэуну», - жи ащ Хуторская Елизаве-

КъБР-м щІыхь зиІэ и артист Текуев Амур гуапэу захуигъэзащ зэlущІэм кърихьэлІа ныбжьыщІэхэм. «Ди къэралыгъуэр илъэси 100 ирокъу. ФщІэрэ мы махуэшхуэм нэхъыщхьэ дыдэу хэлъыр? Ар лъэпкъыбэу зэхэт ди шІыналъэм мамырыгъэр щытепщэу, дызэгурыІуэу дызэрызэдэпсэуращ. Лъэпкъ Іей щыІэкъым, щыІэр цІыху Іейщ. ДяпэкІэ къэкІуэну дунейр зейр фэращи, ди нэхъыжьхэм къытхуагъэна дахагъэр фхъумэ, Іущыгъэ зыхэвгъэлъ, лъэданэ ина сыт хуэдэ Іуэхугъуэри псалъэрэ чэнджэщкІэ зэрызэфІэфхын акъыл зивгъэІэ. Ди пашэм гъуэгу захуэ дегъэлъагъури, дэдвгъэІыгъ. дыкъуэвгъэт», - жиlащ Текуев Амур.

ТРАМЭ Батырджэрий.

Дахагъэм и дохутыр

Дунейпсо тхыдэм къызэрихутамкіэ, япэ дыдэу сэхусэплъыр къыщежьар ди лъэхъэнэм ипэжкіэщ, илъэс мини 4 - 5-кіэ узэ-ІэбэкІыжмэ. А зэман жыжьэм псэуа бзылъхугъэхэм зэрахьэрт Іупэлэ, Іэбжьанэлэ, нэр зэрыщІаш къэрэндащ зэмыфэгъухэр, напэр щабэ зыщі кремхэр, дыхумэ гуакіуэхэр, нэгъуэщіхэри. Зэрыжаіэмкіи, абы лъандэрэ сэхусэплъым и зэхэлъыкіэм зэрызихъуэжа щыіэкъым. Ціыхубзыр сыт хуэдэ лъэхъэнэ щыпсэуами цІыхубзщ – зигъэдэхэнущ.

Ди гуапэ зэрыхъунщи, нобэ Іэмал зэмылІэужьыгъуэхэр къзунэхуащ, зэманым илъэсипщі-тіощікіэ кърагъэгъэзэжу, дахагъэр ирахъумэу. Дэри ди щІыналъэм щыкуэдщ визажистхэр, косметологхэр, иужьрей Іэмэпсымэхэм ирилажьэкІэрэ, дахагъэр къэзыгъэщІэрэщІэж дохутыр Іэзэхэр. Абыхэм ящыщщ «Медичи» Іуэхущіапіэм и къызэгъэпэщакіуэ, унафэщі, дохутыр-дерматокосметолог Багъэтыр Марьянэ.

2001 гъэм Дыгулыбгъуей къуажэм дэт курыт еджапІэ №4-р фІы и фІыжкіэ къиухащ Марьянэ икіи Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал университетым медицинэмкіэ и къудамэм щіэтіысхьащ. Абы и адэ – Багъэтыр Руслан – республикэм щыціэрыіуэу травматолог лъэрызехьэт, и анэ Маринэ медсестра ІэщІагъэм хуеджати, езыри, Іэмал имыІэу, дохутыр хъун хуейуэ ишэщіат.

- СИ АДЭР дохутырти, абыхэм я нэгу щІэкІыр, гугъуехьу яшэчыр, я лэжьыгъэм унагъуэм къызэрытричыр фІыуэ ищІэжырти, сэри дохутыр сыхъунущ щыжыс-Іам, къысхуидауэ щытакъым. Къудамэ зэмылІзужьыгъузхэр, ІэщІагъэ зэхуэмыдэхэр къысхуигъэлъэгъуат, ауэ сыерыщти, жысам сыхутекакъым. Абдежым си адэм къызжиlащ: «Дохутыр ухъуну щыбукъуэдиякІэ, зэгъащіэ абы жэуаплыныгъэу пылъымрэ щыуагъэ къыпіэщіэщіэ зэрымыхъунумрэ. Ар мыдрей псоми хуэмыдэжу, лэжьыгъэ гугъущи, уэ езым уи акъыл, уи къару, уи щІэныгъэ мыхъумэ, сэ укъысщымыгугъ!». Си адэр щеджэм къытекІуэн зы цІыху щІэсакъым и курсым. Уеблэмэ апхуэдизу фІыуэ зэреджэм папщІэ, зыхуей дыдэ унэтІыныгъэмкІэ, и псэм фІэфІу къыхих къалэм ординатурэм пщІэншэу щеджэну хуит къащ ауэ щытащ. Апхуэдэу, Ленинград травматологиемкІэ и ординатурэм щІэтІысхьат. Сэ сыкъыщалъхуари а къалэращ. Арати, си адэм и щ ыхьымрэ и ц юмрэ къэзгъэшІэхъу хъунутэкъым, къысхуимыдэурэ медицинэм зеспщытати, си бгыр щІэскъузэри, еджэн щІэздзащ. Мыбдеж къыхэгъэщыпхъэщи, зэрыжиlауэ, зымащІэкІи къыздэІэпыкъуакъым, сэ езым стыжа экза-

менхэмкІэ сыщІэхуауэ еджапІэм.

- Дерматокосметологиер дауэ

къызэрыхэпхар? ИпэжыпІэкІэ, дерматокосметологием сыщІэхъуэпсу зестакъым. Я теплъэр зигу иримыхьыжхэм я ныкъусаныгъэхэр згъэзэкІуэжу, пластикэ хирург сыхъуну сыхъуапсэу щ Іэздзащ 7 фіэкіа си щхьэм илътэкъым. Ар къызэхъуліэн папшіэ, езы хирур гием ухуеджэн хуейт япэщІыкІэ. КІэнцІэлий Лиуан абыкІэ дригъаджэрти: «Пщащэхэр медицинэм щІэкІуэн щыІэкъым! Абы фишх хэлъкъым. Мыбы хъыджэбзу щеджэм я нэхъыбэр я анэхэм къыщІагъэтІысхьауэ аращ, я уасэр драгъэуейуэ, иужькІэ унагъуэфІ иратын папщІэ», - жиІэурэ къыддэгушыІэрт. Ауэ сэ медицинэм сыщІыхыхьар сщІэжырти, къызэрызгъэзэн щыІэтэкъым. Ещанэ курсым ирихьэл эу Санкт-Петербург зезгъэдзыжу, абы си еджэныр щыпысщэну си гуращэт. Ауэ, си адэр зэшэзэп эу къызэІыхьэри, къахуемыгъэлу дунейм ехыжащ а лъэхъэнэ дыдэм фІэмыфІу, къыхэсха унэтІыныгъэр и гум дэмыхьэу зэрыщытам щхьэкІэ, ерыщагъыр езгъэкіуэтэкіри, дерматологием зес-

ЦІыхум и нэкІум телъ ныкъусаныгъэхэр игъэзэкІуэжу абы и гукъыдэжым зыкъезыгъэІэтыж, насыпыфІэ зыщІ ІэщІагъэм. Апхуэдэу, дерматокосметолог сыхъуащ.

СызэрыщыгъуазэмкІэ, Москва ущылэжьащ, Марьянэ. Абы утезгъэпсэлъыхьынут.

Зэрыжысіащи, си адэр пасэу тщхьэщыкІат, си дэлъхум сэрэ зыхуей дыхуэгъэзэн, ди еджэныр нэдгъэсын хуейти, ди анэм къалэнышхуэхэр и пщэ къыдэхуащ. Сэ абы зыкъытезгъэхьэлъэфынутэкъым. Ауэ щыхъум, 6-нэ курсым сыщІэсу, косметологиемкІэ курсхэр къэзухри, косметологыу лэжьэн щіэздзащ. Еджапіэмрэ лэжьапІэмрэ зэдэсхьырт. Интернатурэмрэ ординатурэмрэ къэзухри, къалащхьэм сыкІуащ си еджэным щыпысщэну. Абыи дохутыр косметологиемкІэ курсхэм сыщІэсурэ сылажьэрт. Пэжыр пэжщ, хуабжьу гугъу сехьащ. Арами, сызэрыерыщт. Москва илъэситІкІэ сыщылэжьауэ, Барвихэ дэт СПА-ІуэхущІапІэ лъэрызехьэ гуэрым сыуващ. Илъэс бжыгъэкІэ еджапІэмрэ лэжьы-8-нэ классхэм сыщІэсу. Абы гъэмрэ зэрызэдэсхьам гугъу сызэрыригъэхьар зырикІт, абы сыувын папщіэ сыкъызэрапщытам елъытауэ! ЗэкІэлъхьэужьу гъэунэхупІи 5-кІэ сыкъапщытащ. Псори къызыхэкІыжар - а ІуэхущІапіэм дэтхэнэри щіагъэхьэу, хэт хуейми кІуэфу щыттэкъым. Абы нэхъыбэу еблагъэр Урысейм ди артист пэрытхэр, къулыкъущІэхэм я щхьэгъусэхэр, я бынхэр, ціыху ціэрыіуэ дыдэхэрат. Абы къыхэкІкІэ, жумыІапхъэ жумыІэу, уи бзэр быдэу, уи ІэщІагъэм ухуэІэзэу, уІэщабэ-Іущабэу, укъабзэлъабзэу, екlуу ухуэпауэ, уи щхьэцыр зыхуей хуэгъэзауэ ущытын хуейт. ЛэжьакІуэхэр псори щіыпіэ хэха дыщызэхуэсырт, центрым и машинэ къигъакlуэрти, зэщІыгъуу лэжьапІэм драшаирихьэліэу. Арати, хирургиер ліэрт. Адэкіэ аэропортым укъызэрыщаплъыхьым хуэдэу гъущІ къызэралъыхъуэмкІэ дызэпаплъыхьырт, Іэпкълъэпкъым фадэ пкърытрэ пкърымытрэ къа-

и лъагъуэм сытезышэфынур... пщэрт, ди хьэпшыпи, ахъши, телефони дгъэтІылъырт. КІэщІу жыпІэмэ, лэжьыгъэм дыпэрыувэн ипэ къихуэу дыщlащыкlырт. Ипэхэм сфlэфl дыдэу сыщылэжьащ абы. Махуэм цІыху зытІу къакІуэу арат. Ауэ ахэр апхуэдизкіэ ціыху ціэрыіуэт, къынтіэшынтІэти, мытхьэусыхэжын папщІэ, утемыплъэкъукІыу зыхуей хуэгъэзэн хуейт, гулъытэ псори абы етауэ. ИужькІэ къызэхьэлъэкІ хъуащ... ЛэжьапІэр щэхут, упсалъэу ядэххэртэкъым, блынхэр хужьыпсу, макъамэ щабэ зэпымычу къеуэу, хьэщІэ къынтІэ-шынтІэхэм уеубзэн, абы къуапэс, зэрызащІ псори ебгъэнэхын хуейуэ. Илъэсрэ ныкъуэкІэ зезгъэзэгъащ. АдэкІэ Къэбэрдей-Балъкъэрым лэжьапІэ къыщыслъыхъуэу щІэздзащ, хэкум къэзгъэзэжыну сыхуейуэ. Гугъусыгъуу епхьэкlа махуэм и хьэлъэр пщхьэщызыхын анэм, унагъуэм ухуэчэму хамэщІ ущыпсэуну тыншкъым. Сыт хуэдиз мылъку къыпхэхъуэми ІэфІкъым, уи щхьэм Іэ къыдэзылъэн, узыхэзыщІыкІын анэ ущимыгъусэм деж. Арати, Налшык лэжьапІэ къыщызгъуэтри, къэзгъэзэжащ. Абдежым си нэр къэплъэжат.

- Дауи, Москварэ Налшыкрэ

зэхуэдэкъым я дунейр. Пэжыр жысІэнщи, гъэрыпІэ сыкъикІыжауэ, хуитыныгъэ згъуэтыжауэ къысщыхъурт. Москва сыщыщы!ам щыгъуэ пщэдджыжьым сыхьэти 7-м сыщІэкІырти, жэщыбгым секІуэлІэжу арат, къарусимы Іэжу, сызэхэук Іауэ, зыри сфІэмыІэфІыжу. Мыбдеж сыхьэт 17-м сыкъызэф Гэк Гырти, си щхьэ Іуэху зесхуэнуми, си ныбжьэгъу пщащэхэм сахуэзэнуми, си анэ сыдэІэпыкъунуми, зэман хъушэ тыгъэ къысхуащ ам хуэдэу къысщыхъурт. Лэжьапіэщіэ схуэхъуам сыщылэжьащ илъэсихкіэ. Адэкіэ хэгъэхъуэн, зыужьын, зыІэтын хуейщ жысІэщ, сытегушхуэри, мазэ хьэкъ есту зы пэш къасщтэри, сэ езым си клиникэ къызэјусхыжащ. Пэжщ, гугъуехьышхуэ пылъу, си иужьрей къарумрэ зэхуэздзыса мылъкумрэ тызогъэкІуадэ жысІэу къызэхъуліащ ар, ауэ Іуэхум

• Ди псэлъэгъухэр

фІыуэ зызэтриублэри, псынщІэ дыдэу фейдэ къыпэкІуэу щІидзащ. ИлъэсихкІэ сыщылэжьа ІуэхущІапІэм сыкъыщызыціыхуахэр си деж къэкlуэн щадзащ, абыхэм нэгъуэщІхэри къыздашащ.

- Абдежи укъыщыувы а си гугъэкъым. Пэш цІыкІур клиникэ псо пщІащ, сызэрыщыгъуазэм-

- Пэжщ. Си деж къакІуэхэр нэхъыбэж зэрыхъум хуэдэу, дахагъэр егъэфіэкіуэнымкіэ ціыхутехникэм къыхилъхьэ ІэмалыщІэхэр я пІэ изагъэртэкъыми, фэтэр къэсщэхущ, сызэрыхуейуэ зэрезгъэхьэжри, дахагъэм и Іуэхущіапіэ къызэіусхащ. Нобэкіэ «Медичи»-м диІэ аппаратхэм хуэдэ Къэбэрдей-Балъкъэрым иткъым, техникэм и иужьрей ІэмэпсымэхэмкІэ дызэщІэузэдащ, си щІэныгъэми зэпымычу хызогъахъуэ. Дахагъэм и закъуэ мыхъуу, узыншагъэми срителъхьэщ сэ, дохутыр сыщыхъукІэ.

- ЦІыхум къарууэ къыкъуэкіыфынум, гъащіэм ерыщу пэщІэт, псэуну хъуапсэм урищапхъэ дахэщи, ди гуапэщ адэкІи ебгъэфіакіуэу, хэбгъахъуэу къыпыпщэну, Марьянэ.

- Узыншэ ухъу! Газетым къысхуэфщІа гулъытэр хуабжьу си гуапэщ!

> Епсэлъар ФЫРЭ Анфисэщ.

Дохъущокъуэм къытхуигъэна щІэинхэр

ЦІыхугъэр, **напэр**, **пэжыр япэ** гъэлъ абыкіэ. «Хьэуэ», - жыпіэрэ, изыгъэщу, ахэр зи гъуазэу, гъащІэ джэлэсу псэухэр я теплъэкіэ адрей ціыхухэм ещхьми, я псэмрэ я гумрэ нэгъуэщ щытыкІэ яІэу дунейм тетщ. Ахэр гъуэгу пэжым зэи къыпхутешынукъым, я напэми зэи пхуепцІыжынукъым, сыт хуэдиз хъугъуэф Іыгъуэ яхуэбгъэлъагъуэми. Апхуэдэ хьэл-щэн лъагэхэм тету и гъащіэр ирихьэкіащ политик ціэрыіуэу, щіэныгъэлі щыпкъэу, къэрал, жылагъуэ лэжьакІуэшхуэу щыта Дохъущокъуэ Мусэ Ильяс и къуэм (1932 -

ДЗЭЛЫКЪУЭ куейм хыхьэ Сэрмакъ къуажэм 1932 гъэм фокІадэм и 3-м къыщалъхуащ Дохъущокъуэр. «Зауэм и бынкІэ» зэджэ щіэблэм ящыщащ ар. И адэ Ильясрэ и анэ Дыщэхурэ сабииплі яіащ: щіалитірэ хъыджэбзитІрэ. Быным я гуфІэгъуи, я ехъулІэныгъи ялъагъуну хунэсакъым адэ-анэр. Мусэ и ныбжьыр илъэси 6 ирикъуа къудейуэ, быным я нэхъыщіэ дыдэ и шыпхъу цІыкІур илъэс хъуагъащІзу унагъузм гуауэшхуз къатепсыхауэ щытащ: я анэр дунейм ехыжащ... Зэман дэкІыу анэнэпІэс къыхуашэжами, ари гъащІэмащізу къыщізкіащ... И адэм и шыфэлІыфэм щыщуи куэд и гум къимынауэ жиІэжырт Мусэ. «СощІэж: ар шыгухуу колхозым щылажьэрти, и гъащ Іэр губгъуэрысу ихьырт: пщэдджыжь нэмэзым дэкІырти, цІыхухэр губгъуэм итанэ ахэр шхынрэ псыкІэ къызэригъэпэщырт. Пшапэр зэхэуэху лажьэ гуащ Іэрыпсэухэр я унэхэм иришэл эжырти, дэ къыщытхыхьэжыр жэщ хъуауэт, - и сабиигъуэм тепсэлъыхьыжырт ар. - ЩІ́эныгъэ гуэри зэрыбгъэдэмылъыр игу къеуэрт ди адэм. Быным я нэхъыжь абы Іэмал иlакъым школ кlуэнуи тхылъым зэман тригъэкІуэдэнуи. Хэку зауэшхуэр къэхъейуэ фронтым щашэм, нэхъыбэу щІэгузавэр арат: езыр мытхэфмэ, и адэ-анэри арамэ, дауэт я хъыбар зэрызэрыщІэнур. Ар зауэм щыдаша махуэр нобэ хуэдэу си нэгум щІэтщ. Колхоз правленэм и бжэ-Іупэм деж цІыхушхуэ щызэхуэсат, зауэм кІуэхэри ахэр езыгъажьэхэри куэд хъурт. Фронтым яшэхэр гухэм ирагуэшат. Ди адэм къылъыса тысыпіэр гупкІэм хуэзати, и лъакъуитІыр къедзыхауэ гум ису арат. Шыгухэр ежьэну унафэ ящІа нэужь, сэ абы и Іэр сымыутІыпщу заулрэ гум сыкІэлъыжащ. Сыгъыну сыхуэмейми, си нэпсхэр къысфіежэхырт. Езыми сиущийрт сабий нэхъыщІэхэм сакІэлъыплъыну, ліыжь-фызыжьым защіэзгъэкъуэну, иджыри къэс жимыla псори зэуэ къызжиІэжыну хуей хуэдэ. Шыгухэм нэхъ псынщІэ защІа нэужь, сэ абыхэм садэхъужакъым: сылъэпэрапэри сакъыкІэрэхуащ. Си адэм иужьрейуэ къызжиІэжа псалъэхэр иджыри си тхьэкІумэм итщ. «Еджэ, Мусэ, Іэмал имыІэу еджэ, сыт къэхъуми!» - жиІэрт, хикъузэу...»

Дохъущокъуэхэ я унагъуэм куэд дэмыкІыу щыгъуэ тхылъ къыІэрыхьащ. Абы итт Харьков и Іэшэлъашэм щекіуэкіа зауэ гуащІэхэм я адэр щыхэкІуэдауэ... Апхуэдэу зауэ гущІэгъуншэм бынунэр ибэ хъурейуэ къигъэнащ. Насып яІэти, адэшхуэ-анэшхуэр псэут, я лъэ зэрихьэу. ТхьэмыщкІэ быным къатеубгъуауэ псэуащ ахэри.

Зэрыбыным, псом хуэмыдэу щІалэхэм, ягъуэта гъэсэныгъэмрэ хьэл-щэнымрэ я лъабжьэр нэхъыбэу зыгъэтІылъар адэшхуэрауэ къилъытэрт Мусэ. Зэрыжа!эжымк!э, ар егъэлеяуэ ткІийт, и лъэпкърэ и унагъуэрэ я пщІэм мыхьэнэшхуэ езыт цІыхут. «Дэтхэнэми жэуап ихьын хуейщ и ІэдакъэщІэкІым папщІэ. А Іуэхур щызэфІэпхыфакІэ, абыкІэ уэ ужэуаптакІуэщи, лІыгъэ зыхэ-

пхулъэмыкІынурэ - уи пІэ ис», быныр адэшхуэм. иущийрт Иджыри сабийуэ, зэрыбыным къагурыІуакІэт фІымрэ Іеймрэ зищІысыр, пэжымрэ пцІымрэ я щытыкІэр, лъэпкъ хабзэмрэ нэмысымрэ я къарур. Жијэжу зэрыщытамкІэ, адэшхуэм кърита дерсхэр адэкіэ гъащіэм зэкъымтІзукъым Мусэ сэбэп къызэрыхуэхъужар - дунейр щизэхуэдитІ щІалэгъуэ ныбжьым щитами, щІыналъэпсо мыхьэнэ зиІэ къэрал унафэ пыухык ахэр къищтэн хуейуэ къыщыхуихуа лІыпІэ лъэхъэнэми.

Къуажэ школыр ехъулІэны-гъэкІэ къиуха нэужь, Мусэ райисполкомым и къудамэм и инспектор нэхъыжьу ягъэувауэ щытащ, куэд дэмыкІыуи, 1950 гъэм, комсомолым районым щиІэ комитетым и етІуанэ секретару хахат. Пасэу лэжьэн щіэзыдза щіалэщІэр апхуэдэу хыхьащ гъащІэм и уэрыпіэм, Іуэху тэмэму зэфіэпхыныр, абы утемыукІытыхыыжу цІыхухэм я пащхьэ ипхьэныр зэрымытыншри зэуэ къыгуры уащ. Къалэн къыщащІ сыт хуэдэ лэжьыгъэми хуабжьу дихьэхырти, мы ейуэ къехъул эрт. Апхуэдэ текІуэныгъэ цІыкІухэм щІалэм и лъэр нэхъри жан ящІырт, нэгъуэщІ ІуэхуфІхэм тригъэгушхуэу, гъащІэм жыджэру хэтыным хущІэкъуу. ЗэфІигъэкІыпхъэ лэжьыгъэм хуэкlуэн щlэныгъэ зэрыбгъэдэмылъыр ищІэрти, еджэным щІэхъуэпсырт Мусэ. Ар абы зригъэхъулІащ къыкІэлъыкІуэ илъэсхэм. КъБКъУ-м и мэкъумэш къудамэр къиухащ, ВЛКСМ-м и ЦК-м епхауэ лажьэ Комсомол школ нэхъыщхьэми щеджащ. Мэкъумэш щІэныгъэхэмкІэ кандидат диссертацэри Москва щыпхигъэк ащ Мусэ.

дэхэм хуагъэсащ ІэщІагъэлІ ныбжьыщІэр. Ахэр сэбэп къыхуэхъужащ партым и Дзэлыкъуэ райпропагандэмкІэ къудамэм и унафэщІу, иужькІэ абы и япэ секретару щыщылэжьам. Абы щыгъуэ ар илъэс 28-рэ ирикъуа къудейт, итІани фІы дыдэу зэфІихырт жэуаплыныгъэ зыпылъ ІэнатІэ лъагэм епха лэжьыгъэхэр. Япэ дыдэу щІыналъэм щригъэкіуэкіа зэіущіэм щыжи ат мыпхуэдэ псалъэхэр: «Сэ фэ сынывэлъэlуу зыхывэзгъэхакъым, къулыкъущІэкъууи сыщыткъым. Ауэ, фи дзыхь къыщызэвгъэзакІэ, дызэрыгъэпэжу, дызэдэГэпыкъуу дызэдэлэжьэн хуейщ. Іуэхум хьэрэмыгъэ халъхьэу, зыщІрагъэхыу здэнукъым, ауэ зи ІэнатІэм гурэ псэкІэ бгъэдэтхэм сыт щыгъуи защІэзгъэкъуэнущ». А псалъэхэм тету а къулыкъур ирихьэкlащ илъэси 10-м нэскіэ, ныкъусаныгъэншэу, щытхъу пылъу.

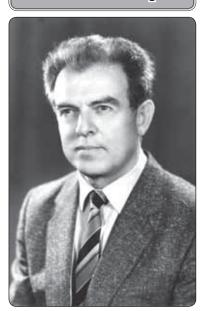
Комсомол лэжьыгъэм зэрыхэ-

та илъэсхэм Іуэху зехьэкІэ мар-

Тхыдэм къызэрыхэщыжымкІэ, а илъэсхэм дзэлыкъуэдэсхэм ехъулІэныгъэфІхэр зыІэрагъэхьауэ щытащ. Дауи, псом япэ ар зи фІыщІэр езы цІыхухэрт, совет къэралыгъуэр, республикэр ефіэкіуэным зи гуи, зи пси зэіухауэ хуэлажьэ цІыхубэрт. ИтІани, къыжы апхъэщ унафэщ ым и мыхьэнэри зэрыиныр. ЩІыналъэм щымащІэт щІэныгъэ зыбгъэдэлъ ІэщІагъэлІхэри, абы къыхэкІыу Дохъущокъуэм жэрдэм ищІауэ щытащ КъБКъУ-м ныбжьыщІэ гупхэр щегъэджэныр, я лэжьыгъэ ІэнатІэм зэрыпэрытым хуэдэурэ. Абыхэм я нэхъыбапІэм иужькІэ къахэкІащ ІэщІагъэлі Іэзэхэр, лэжьакіуэ ціэрыІуэхэр. Абы и фІыгъэкІэ щІыпІэм и ІэнатІэ куэдым хэпщІыкІыу заужьащ, нэрылъагъут цІыхухэм я псэукіэри зэрефіакіуэр. Нэхъыщхьэращи, цІыхум и акъылымрэ гуащІэдэкІымрэ къахуихь ехъулІэныгъэхэр гулъытэншэ хъуакъым. Апхуэдэу «Іуащхьэ-махуэ» колхозым и унафэщ I Бакъ Нэрзан «Социалист Лэжьыгъэм

и Ліыхъужь» ціэ лъагэр къыфіа-

● Япэ итахэр

щат, нэгъуэщІ мэкъумэш лэжьакІуэ пашэ куэдми къэрал дамыгъэ лъапіэхэр къыхуагъэфэщауэ щытащ.

Дохъущокъуэм гулъытэшхуэ хуищІырт щІэблэм ягъуэт щІэныгъэмрэ гъэсэныгъэмрэ. ЕгъэджакІуэхэр а Іуэхум телажьэрт, жэуаплыныгъэр зыхащІэу. Абы и щыхьэту къэбгъэлъагъуэ хъунущ щІыпІэм и егъэджакІуэ Іэзэ Гугъуэт Лол Ленин орденыр къратауэ зэрыщытар, школ унафэщІ Къамбий Мухьэб мы ІэнатІэм щыяпэу Социалист Лэжьыгъэм и Ліыхъужь зэрыхъуар. КъинэмыщІауэ, зыужьыныгъэ лъагэ ягъуэтат медицинэ, щэнхабзэ, ухуэныгъэ ІэнатІэхэми. ЩІыналъэм хыхьэ жылэ куэдым дащІыхьауэ щытащ щэнхабзэмкІэ унэхэр, клубхэр. А псоми, шэч хэмылъу, и фІыщІэшхуэ хэлът партым и райкомым и япэ сек-

1969 гъэм и мэкъуауэгъуэ мазэм и кІэм Мэлбахъуэ Тимборэ и деж ираджауэ щытащ Дохъущокъуэр. «Дяку дэлъа псалъэмакъыр кіэщі дыдэт: сэ сагъакіуэрт КъБАССР-м и Министрхэм я Советым и УнафэщІым и япэ къуэдзэу. Пэжу жыпІэмэ, сыздэщыІэ районым хъарзынэу щызэтезубла лэжьыгъэм сыкъыпэрыкІыну сыхуейтэкъым, арщхьэкІэ Тимборэ жиlащ lуэхум езыр куууэ зэрегупсысар икІи апхуэдэу зэрынэхъыфІыр, - игу къигъэкІыжырт Мусэ. - Дзэлыкъуэдэсхэм фІыщІэшхуэ яхузиІэу сыкъы-дэкІыжащ а щІыпІэм. Дапщэщи жызою: сэ гъащюм зыгуэр къыщызэхъуліамэ, лъагапіэ гуэрхэм сынэсыфамэ, цІыхухэм зыгуэркІэ сэбэп сахуэхъуфамэ, псом япэ ар зи фІыгъэр сыщалъхуа щІыналъэм и цІыхухэрщ, гугъуехьми лэжьыгъэми зэи къапимыкlуэт ди дзэлыкъуэдэсхэрщ».

Мэлбахъуэм къыхуигъэлъэгъуа ІэнатІэр зэманкІэ ирихьэкІа нэужь, ліэщіыгъуэ блэкіам и 70 гъэхэм Дохъущокъуэр щытащ КъБАССР-м ЦІыхубэ кІэлъыплъыныгъэмкІэ и комитетым и Іэтащхьэу. Абдежми абы къыгурыІуащ япэ игъэщыпхъэр цІыхум и лэжьыгъэмкІэ ихь жэуаплыныгъэр, псоми зэдайуэ щыт мылъкур хъумэныр арауэ зэрыщытыр. Іуэхугъуэ зэмылІэужьыгъуэ куэдым хэплъащ ар а зэманым. Комитетым ядэлажьэрт штатым хэмыт ІэщІагъэліхэр. Іуэхущіапіэхэм къэпщытэныгъэ лэжьыгъэ щыщрагъэкlуэкlкlэ, ахэр я гъусэу къадэлажьэрт, ящІыгъуу унафэхэри къащтэрт. ІэнатІэхэм я унафэщІхэм хуабжьу я жагъуэт а комитетым хэтхэм я нэгу зыкъыщІагъэхуэн. Уеблэмэ куэдым нэхъ къащтэрт партым и райкомым и бюрохэм къащытепсэлъыхьмэ, Дохъущокъуэр зи пашэ ІэнатІэм иригъэкІуэкІ кІэлъыплъыныгъэм щІэт нэхърэ.

1983 гъэм и щІышылэ мазэм

Министрхэм я Советым и УнафэщІу щытащ Мусэ. Мэлбахъуэр я пашэу а илъэсхэм республикэм ІуэхугъуэфІ куэд щызэфІэхащ. Мэлбахъуэр и къулыкъум текІа нэужь, республикэм щыщыІэ жылагъуэ-политикэ щытыкІэм зэхъуэкІыныгъэшхуэхэр игъуэтащ. Къэралыр иужькІэ зэщІэзыщтауэ щыта зэхъуэкІыныгъэхэм я лъэхъэнэр къэсауэ арат. Обкомымрэ КПСС-мрэ Правительствэм къыхуагъэлъагъуэ къалэнхэмрэ ират мыхьэнэмрэ хуэшэчынкіэ Іэмал иіэтэкъым Дохъущокъуэм. Дауи, абы и пщІэмрэ нэмысымрэ иІыгъыжт, ауэ ар коммунист нэсым и дежкіэ мащіэіуэт. Апхуэдэ щытыкІэм упэщІэувэну, бэнэныгъэ нэс дебгъэкІуэкІыну мыхьэнэ лъэпкъ зэримы Тэр къыгуры Туащ абы. Дохъущокъуэм фІыуэ зыхищІащ уи закъуэ Іуэху къепхьэжьэныр жьы щхьэлыр къэбгъэувыІэфын мурадым зэрыхуэдэр: зыри къикІынутэкъым. Хъунут зигъэшрэ жаlэм едаlуэу лажьэ - итІанэ и Іуэхури дэкІынут, къулыкъу лъагэри къыхуэнэнут. Ар хулъэк акъым абы - и напэм епцІыжауэ, и щхьэ пщІэ хуимыщІыжу псэуфынутэкъым итІанэ. Абы къыхэкІыу КПСС-м и бюром и зэхуэсым щыжиlауэ щытащ къэралым, республикэм щыщыІэ хъуа щытыкІэм зэреплъыр икІи къулыкъур къызэригъанэмкІэ лъэІу тхылъри абы къекІуэлІахэм я пащхьэ ирилъхьащ. Абы къызэрилъытамкІэ, нэгъуэщІ хэкІыпІэ иІэтэкъым: лъэхъэнэ псокІэ цІыхубэм ящІа ухуэныгъэ псори илъэс бжыгъэм зыкъутэжыну хущІэкъухэм яхэтыфынутэкъым.

Илъэс нэхъ дэмыкІыу республикэм и Хэхакlуэ комиссэм и унафэр къы Іэщ Іалъхьащ Дохъущокъуэм. Президент властыр піащі эрыщі эу щагъ эува, ауэ абы иджыри хуэмыхьэзыр жылагъуэр, республикэр щытыкІэ гугъум итт. Нэхъыщхьэрати, зэпэщІзувэныгъэхэр зауэм хуэкІуакъым, ауэ властым и къарур щІигъэбыдэн папщІэ сыт хуэдэ хэкІыпІэри къигъэсэбэпыну зэрыхьэзырри нэрылъагъут.

Президентым а зэманым къыхилъхьауэ щытащ Совет Нэхъыщхьэр зэбгрыутІыпщыкІын хуейуэ, арщхьэкІэ депутатхэм ар даІыгъауэ щытакъым икІи я зэхуэсым унафэ къыщащтащ «КъБР-м и Парламентым теухуауэ», «КъБР-м и Парламентым и депутатхэр зэрыхэхыпхъэм теухуауэ» хабзэхэм елэжьыныр зи пщэрылъ гуп къызэрагъэпэщыну. А гупым Дохъущокъуэри хагъэхьат. А лъэхъэнэм Іуэхур зэрекІуэкІахэм теухуауэ Мусэ куэд итхыжауэ щытащ. Мис а псалъэхэм ящыщ: «Уи гум къимыщтэ Іуэху щызэрахьэм деж бжэр ебдзылlэу укъыщlэкlыжыныр тыншщ - lуэхур тэрэз зэрумыщІыфам щхьэкіэ уи гум, уи псэм псэхугъуэ къузэримытыр - мис ар куэдкіэ нэхъ гугъущ. Итіани, псом нэхърэ нэхъыщхьэр уи напэм ухуэпэжу, фитІнагъэ пхэмылъу упсэунырщ. А дуней тетыкІэр ди адэжьхэм къащіэна щіэин лъапІэщ»

КъБАССР-м и ХэхакІуэ комиссэм и унафэщІ къалэныр къигъэна нэужь, Дохъущокъуэ Мусэ щылэжьащ Къэбэрдей-Балъкъэрым Гуманитар къэхутэныгъэ-. хэмкІэ и щІэныгъэ институтым, абы и унафэщІым и къуэдзэу. ЦІыхубэм я дзыхь кърагъэзу ар зыбжанэрэ хахащ РСФСР-м, КъБАССР-м я Совет Нэхъыщхьэхэм я депутату.

Политик Іущ, жылагъуэ лэжьакіуэ емызэшыр дапщэщи жыджэру хэтащ республикэм цекіуэкі гъащіэм. Ар КъБР-м и Іэтащхьэм деж щыІэ Жылагъуэ советым хагъэхьауэ щытащ, и щІэныгъэ куури зэфІэкІ лъагэри республикэм и зэlузэпэщыны-

къыщыщІэдзауэ 1988 гъэм и щэгорытыныгъэм, фіым кіуэгъуэ пщІондэ КъБАССР-м и хуигъэлажьэу. ГъащІэм и зэхэхуигъэлажьэу. ГъащІэм и зэхэлъыкІэм, абы и хабзэхэм фІыуэ щыгъуазэ цІыху зэпІэзэрытым, жыжьэ плъэм республикэм и социально-политикэ псэукІэм теухуа гупсысэ купщафіэхэр, и гукъэкІыжхэр зэрыхуа тхылъ зыб-

жанэ и къалэмыпэм къыпыкlащ. НэгъуэщІхэр пэжым тету псэуну къыхуебджэныр - ар зы Іуэхущ, арщхьэкІэ куэдкІэ нэхъ гугъущ уэ езым пэжыр уи гъуазэ зэпыту гъащІэ гъуэгум урикІуэныр. Апхуэдэу дунейм утетын папщіэ, ліыгъэ пхэлъын хуейщ махуэ къэс, уи напэм уемыпцІыжу. Дохъущокъуэ Мусэ щІыхьрэ пщІэрэ иІэу дапщэщи пэлъэщащ а къалэным, ди республикэм и унафэр зыщІхэм ліэщІыгъуэ пліанэкіэ яхэту, - жеіэ Дохъу-щокъуэр фіыуэ зыціыхуу щыта, УФ-м, КъШР-м, Адыгэ Республикэм щэнхабзэмкіэ щіыхь зиіэ я лэжьакіуэ Мэшыкъуэ Тэзэл. Къулыкъу лъагэхэр иІыгъми, Мусэ псэ къабзэ бгъэдэлъу, пщІэ, щэнхабээ дахэрэ хьэл екlурэ хэлъу сыт щыгъуи къэгъуэгурыкІуащ. Абы дапщэщи и нэІэм щІигъэтащ къызэрыгуэкІ цІыхухэм я псэукІэм епха Іуэхугъуэхэр. Ди Хэкур щытыкІэ гугъум щита лъэхъэнэм Мусэ хъуащ абы и щхьэщыжакіуэ, абы жэрдэмкіэ къызэрагъэпэщауэ «Къэбэрдей-Балъкъэрым и зэкъуэтыныгъэ» зэщІэхъееныгъэр. И щІэныгъэ куур, гъащІэм, псэуныгъэм я зэхэлъыкІэм ехьэлІауэ бгъэдэлъа акъылыф агъыр, жылагъуэ-политикэ щытыкІэ къызэрымыкІуэхэм я хэкІыпІэ тэрэз къахуигъуэтыфу зэрыщытар нобэми куэд зэхъуапсэ хьэл-щэнхэм ящыщщ.

ЖыпІэнурамэ, сыт хуэдэ къулыкъу пэрытами, Дохъущокъуэм ар дапщэщи ирихьэк ащ пэжу, жэуаплыныгъэр зыхищІэу, иригъэф ак Іуэу. Апхуэдэ псэ хьэлэл, гу къабзэ лэжьыгъэм папщІэ хэкупсэ нэсым къыхуагъэфэщащ ГуащІэдэкІым и Бэракъ Плъыжь орденыр, «ЩІыхьым и дамыгъэ» ордену 2, нэгъуэщІ-

И ныбжьыр илъэс 80-м щІигъуауэ 2015 гъэм дунейм ехыжащ Дохъущокъуэ Мусэ. Дохъущокъуэм и гъащ о псор - Хэкум, абы и цІыхухэм къулыкъу пэж икІи хьэлэл яхуэщІэным и щапхъэ наІуэщ. Абы и цІэм, зэфІиха Іуэхушхуэхэм, хэлъа жэуаплыныгъэм ирапх ди республикэм зэман блэкlам зыlэригъэхьауэ щыта, къэралпсо мыхьэнэ зиla ехъулІэныгъэ куэд. «КъэзгъэщІа гъащІэ кІыхьым къриубыдэу, пэжу, сэ зэи къысхуихуакъым си напэм сыщепцІыжа, си фейдэ зыхэлъынум щхьэкІэ си щхьэр щызгъэщхъа, си нэмысыр щызгъэлъэхъша. Апхуэдэ щытыкІэм и лъабжьэр дызып а ди нэхъыжьхэм я деж къыщожьэ, - жиІэрт абы. - ЦІыхур и лъэпкъымрэ и цІэмрэ темыукІытыхьыжу, пагагъ хэлъу ахэр къыжьэдэк ыфу щытын хуейщ. ЩІэблэм къахуэбгъэнэфыну щІэин нэхъ лъапІэ дыдэхэм ящыщщ ахэр: уи гупсысэхэр, ІуэхущІафэхэр, узэрыгушхуэ, узэрыпагэ уи лъэпкъыр».

Апхуэдэ щІэин лъапІэ къахуигъэнащ Дохъущокъуэ Мусэ и унагъуэм, къызыхэкІа адыгэ лъэпкъым. Пэжыр, захуагъэр зи гъуазэу дунейм тета ціыху щыпкъэм, республикэм и зыужьыныгъэм хэлъхьэныгъэ ин хуэзыщІа Іэщагъэлі щэджащэм и вагъуэр куэдрэ яхуреблэ ди щІыналъэм щыпсэу псоми. И ныбжькІэ республикэм и «дыщэ» щІэблэр щызэфІэува лъэхъэнэм хиубыдахэм ящыщ ар. Шэч хэмылъу, Дохъущокъуэр езыр а щІэблэми къыкіэлъыкіуэхэми я щапхъэ нэсхэм ящыщщ. Абы хэлъа гупсысэ куухэмрэ акъыл лъагэмрэ лъэпкъым и щІэин хъугъуэфІыгъузу къалъытэ.

КЪАРДЭН Маритэ.

Юбилей

Гъуазджэм и цІыху Зыхьэ Заурбий

Лъэпкъ театрым, кином зи ціэр игъафіэ артист пэрыт, Адыгэ Республикэм и цІыхубэ артист, Урысей Федерацэм, Абхъазым. Къэбэрдей-Балъкъэрым, Кубаным щіыхь зиіэ я артист Зыхьэ Заурбий и ныбжьыр мы гъэм илъэс 75-рэ ири-

РОЛЬ щитіым нэблагъэ игъэзэщІащ Зыхьэм, дэтхэнэри и фІэщу, и иужьрей роль хуэдэу, цІыхум я пащхьэ ирихьащ, аращ ар фіыуэ щіалъагъум и щэху нэхъыщхьэри.

Зыхьэ Заурбий цІыху телъыджэ куэдым я гъащІэ ди пащхьэ кърихьащ, зэм дигъагъыу, зэм дигъэгуфІэу, зэми дигъэгупсысэу, языныкъуэхэм деж дызыщІигъэгупсысыжу. Ауэ нобэ сыхуейщ Заурбий гъащІэм шиІэ образыр нэхъ гъунэгъуу фэз-гъэцІыхуну, бгъэдэлъ артист Іэзагъэм хуэдэу, цІыхугъэ лъагэ зиІэ адыгэлІу зэрыщытым и гугъу фхуэсщІыну.

Кавказ Ищхъэрэм и мызакъуэу, Урысей псом цІэрыІуэ щыхъуа артистыр 1976 гъэм щегъэжьауэ Цей Ибрэхьим и цІэр зезыхьэ Лъэпкъ театрым и актёр пажэщ. Адыгейм и Къэрал саугъэтым и лауреат Зыхьэ Заурбий хуэдэхэм щхьэкіэ и Іэщіагъэм езыр къыхихащ жаІэ хабзэщ.

Ар дохутыр ІэщІагъэм илъэсищкІэ хуеджауэ, къигъанэри Ленинград къалэм театрым, музыкэмрэ кинематографиемрэ щыхурагъаджэу дэт къэрал институтым драматическэ гъуазджэмкіэ и студием щіэтіысхьат. Медицинэм дохутыр бэлыхь фіэкіуэдагъэнкіи хъунщ, ауэ лъэпкъ гъчазджэм Зыхьэм хүищІа хэлъхьэныгъэр хэмытамэ, щыщІэныгъэ зэриІэнур хьэкът.

Актёр ІэщІагъэм щыхуеджа илъэсхэм Заурбий зи нэІэ щІэта адыгэ студием и егъэджакІуэхэм гулъытэ хэха къыхуашІырт. Зыхьэм и актёр, театр гъуэгуанэр Сервантес и «Дон Кихот»-мкІэ къригъэжьауэ щытащ. ИкІи къэплъытэ хъунущ ар Заурбий хуэмэхуауэ.

Абы яужь Зыхьэм игъэзэщІа образ бжыгъэншэхэм зы яхэту къыщІэкІынкъым цІыхухэм ягу къимынэжауэ. Ар зи фІыгъэр актёрым бгъэдэлъа талант иным и закъуэкъым, атІэ езыр роль къэс гумызагъэу зэрелэжьырт, фІыпІэр къызэрилъыхъуэрт.

Зыхьэр театр утыкум гукъинэжу щыджэгуащ Шекспир и «Король Лир», Гоголь Николай и «Игроки», Айтматов Чингиз и «И дольше века длится день», Володин Александр и «Ящерица», «Две стрелы», Лоркэ Габриэль и «Кровавая свадьба», КІэрашэ

Тембот и «Шапсыгъхэм япхъу», «Насып гъуэгу», нэгъуэщІ тхакІуэ ціэрыіуэхэми я Іэдакъэщіэкіхэм къытращіыкіа спектаклхэм.

Заурбий трагедиери комедиактёр зырызхэм ящыщщ. Пащтыхь Лир и ролыр актёрым и ушишк мехіфиахен еагинже къалъытэ, дунейпсо классикэ драматургием къыхэщ образыр абы къызэкІуэцІихыу цІыхухэм я пащхьэ гуимыхужу неахиаи хузэфІэкІащ. Натхъуэ Къадир игъэува «Медея»-м Зыхьэм щигъэзэщ а ролыр куэдк і Элир пэгъунэгъуу къыщІэкІащ. Мыбдежым Заурбий пасэрей адыгэпщым и образым итщ, абы и хьэлщэныр, и гупсысэкІэр, щытыкІэр Зыхьэм Іэзагъэ ин хэлъу, уи фІэщ мыхъункіэ Іэмал имыіэу къигъэлъэгъуащ.

Заурбий гушыІэ спектаклхэм щыхэткІэ къыпхуэмыцІыхужыну зехъуэж, жыпІэнуракъэ, гъуэщІ цІыху уи пащхьэ итым хуэдэщ. Абы и гушыІэхэм уи гукъыдэжыр къа!эт ик!и и псэлъафэр жыlэгъуэ щыпхуэхъури мащІэкъым. Драматургием теухуауэ цІыху Іущ гуэрым зэрыжиlащи, «Хьэрфхэр зыри ищlыскъым, псэ хэзылъхьэн артистыфІым Іэрыхьэху»

Псом хуэмыдэу Зыхьэм и творческэ гъуэгуанэм си щхьэкіэ сыдэзыхьэхыу, хэзгъэфІыкІыу хэлъыр абы и адыгэгурщ, ар сыт хуэдэ образым итми, и бзэм, лъэпкъым, хабзэм зэрахуэпэжырщ. Адыгагъэр абы и гъуазэу зэрыщытыр сценэм щитми, уэрамым щыдэтми нэрылъагъущ.

Зыхьэм и режиссёр лэжьыгъэхэр гулъытэншэу къэдгъэнэнкІэ Іэмал иІэкъым. Абы телъыджэу игъэувауэ щытащ адыгей тхакІуэ, драматург Чапай Мурат и

Іэдакъэ къыщІэкІа «Фызабэхэр» драмэр. Ар Зыхьэм къызэрехъулІам и щыхьэтщ театрым къытрагъэзэжурэ зэрыщагъэлъэгъуар. Спектаклым и роль нэхъыщхьэхэм яз езы Заурбий игъэзэшІат.

ЗэрыгурыІуэгъуэщи, Зыхьэм и творческэ лэжьыгъэр театр сценэм щигъэзащІэ ролхэмкІэ къэувыІэркъым. Фэ куэдрэ флъэгъуауэ къыщІэкІынщ адыгэхэм ятеухуа фильмхэм е теплъэгъуэхэм ар хэту. Режиссёр цІэрыІуэ Котт Александр Лермонтов Михаил и «Бэлэ» повестым серие куэд хъууэ къытрищІыкІа кином Заурбий джыназым и ролыр щигъэзэщІащ.

Абы роль гуимыхужхэр щищІащ «Гибель Отрара», «Свидетель», «Сумерки надежд», «Черкесия» фильмхэм. 2018 гъэм ар хэтащ адыгэшхэм ятеухуауэ «Шагъдий. Шабзэшэм нэхърэ нэхъ псынщІэ» фильмым. Иужьрей зэманым траха фильмхэм ящыщу зыкъыщигъэлъэгъуащ МэшбащІэ Исхьэкъ и «Графиня Аиссе» роман ціэрыіуэр и лъабжьэу траха фильмым (Айшэт и адэшхуэм и ролыр игъэзащІэу).

Заурбий жылагъуэ Іуэхухэм хуэжыджэрхэм ящыщщ. ЩІыналъэм щекіуэкі щэнхабзэ іуэхугъуэхэм сыт щыгъуи я пашэщ. КъищынэмыщІауэ, илъэс куэдкІэ Мейкъуапэ щрагъэкІуэкІыу щыта «Кавказский меловой круг» хэгъэгупсо театр фестиваери зэхуэдэу фІыуэ къызэхъулІэ лыр къызэгъэпэщыным и лъабжьэр зыгъэтІылъахэм яшышш

> Зыхьэм лэжьыгъэшхуэ ирегъэкІуэкІ театр щэнхабзэм зегъэужьынымкІэ, сценэм щыджэгу щІалэгъуалэм, гъуазджэм и ветеранхэм защІэгъэкъуэным-

И лэжьыгъэр, бгъэдэлъ артист зэфІэкІ иныр, хэку щэнхабзэмрэ гъуазджэмрэ я зыужьыныгъэм хэлъхьэныгъэшхүэхэр хуишІа къалъытэри, УФ-м и Президентым и унафэкІэ, Зыхьэ Заурбий «Зэныбжьэгъугъэм и орден» тыгъэ лъапІэр къыхуагъэфэщащ.

- Ныбжь гуэрым ущынэсам и деж укъызэплъэкіыж, уи гъащіэр кхъузанэ нейм щіэбгъэкіыж зэпытщ, - щыжеІэ Зыхьэм иужьрей зэманым ита интервьюхэм язым. - Сэ сыкъызэплъэкІыжа иужькіэ, дохутыр Іэщіагъэр къэзгъанэу театрыр къызэрыхэсхам зэи сыхущ Іегъуэжыркъым. Театрыншэу си гъащІэр си нэгу къысхущІэгъэхьэркъым, си гъащІэр аращ езыр. Пэжыр жысІэнщи, дапщэрэ театр утыку сихьами, сыт щыгъуи сопlейтей. Ауэ утыкум сихьэу джэгун щІэздза иужькіэ, ар ціыхухэм къазэрыщыхъур, ягу зэрырихьыр щыслъагъукіэ, си гур мэпсэхуж. Дэтхэнэми актёрми и ехъулІэныгъэр театреплъхэм куэдкіэ елъытащ, ахэращ дэ тегъэщіапіэу диіэр. Къызыгурыіуэхэм ящІэ театрым цІыхупсэхэр зэрыщагъэхъужыр, сэ ар куэдрэ хьэкъ сщыхъуащ.

ЩОМАХУЭ Залинэ.

• Хьэрш

Дыгъэм и «жьыхури» зыхуэлъэщ

ЩІэныгъэліхэр а гупсысэм щыхуэкіуар Maven хьэршыры-кіуэ спутникыу Марсым и хъуреягъыр къэзылъэтыхьым а уафэщіым и щіыіум триха сурэтхэм еплъыжа иужькіэщ.

MAVEN (Mars Atmosphere and Volatile EvolutioN) уэгурыкlуэ кхъухьлъатэр - эллиптическэ орбитэм тету, планетэ «плъыжьым» и хъуреягъыр 2014 гъэ лъандэрэ къэзылъэтыхь, абы щхьэщыт хьэуа мащІэм къыщекІуэкІхэр джыным хуэгъэпса Іэмэпсымэ гъуэзэджэщ.

Астрофизикхэм алъандэрэ къызэралъытэу щытамкІэ, Марсыр, ди ЩІы Хъурейм ещхьу, лъэхъэнэ жыжьэхэм я деж къыщыщіэдзауэ, хьэуа ІувкІэ къэухъуреихьыжарэ, и щхьэфэм жьыи псыи щытебгъуатэрэ псэ зыlутхэми уащыщыхуэзэу къэгъуэгурыкlуа уафэщІщ. АтІэми, ар зи къекІуэкІыкІа планетэм уахэм къыщызылъэтыхь «егъэзыпіэншэ» гуэр къыщыжьэхэуэри, дуней щытыкі эу щыщы і ам (климатым) зэуэзэпсэу зыщригъэхъуэжащ щхьэщыта хьэуар тригъэкъэбзыкІри, уэгу жыжьэм ирипхъэжащ.

Апхуэдэ Іуэху еплъыкІэт Марсым ехьэлІауэ астрофизикхэм иджыри къыздэсым яlap. Арщхьэкlэ, Maven хьэршырыкlуэ спутникыр къагъэсэбэпу, щіэныгъэліхэм ирагъэкіуэкіа къэпщытэныгъэхэм къызэрагъэлъэгъуамкІэ, а планетэм и щхьэфэм, зэрыжаlэу, жьыи псыи щызэтезыlыгъэфын атмосферэ гуэр щыщыlауэ къэлъытэныр, ди жагъуэ зэрыхъунщи, лъабжьэншэу къыщ идзы-

ХэкІыпІэншэу «хъумакІуэншэ»

ГЪЭЩІЭГЪУЭНЩ, ауэ, дыщыпсэу ЩІы Хъурейм къэзыухъуреихь хьэуар щызэтезыГыгъэр абы и магнитосферэрщ, нэгъуэщіу жытіэмэ, и малъхъэдис губгъуэу къаруушхуэ зиіэмрэ Дыгъэм къыпкърыпсыкі зэщізузэда мэскъалхэмрэ щызэіущіэкіэ къагъэщІ «хъумакІуэ» телъыджэрщ.

Ауэ щыхъукІи, зи гугъу тщІы Maven хьэршырыкІуэ спутникыр къагъэсэбэпу астрофизикхэм иджыблагъэ ирагъэкІуэкІа къэпщытэныгъэхэм къарикІуам ятетщІыхьмэ, Марсым и малъхъэдис губгъуэр апхуэдизу махэlуэщи, Дыгъэм и «жьыхур» зылъимыгъэlэсын хузэфlэкlыркъым. Зи гугъу тщІы щІэныгъэлІхэм къызэрыхагъэщымкіи, абы и щхьэфэм жьы гуэри къыщемыпщэу щІумылъагъунум и щхьэусыгъуэри аращ.

ЖытІам дриплъэжмэ, дызыхуэкІуэ зэман жыжьэхэм къриубыдэу, Марсым и щІыІум, жьыр щызэтриІыгъэфын хуэдэу, атмосферэ гуэри къыщызэбгъэпэщыныр щхьэгъэпціэжщ. Абы къикіыр аращи, ціыхухэр, а уафэщі жыжьэм нэса иужькій, піалъэ гуэркіэ къыщызэтеувы Іэфынур и щ Іыщ Іагъым къыщы зэрагъэпэщ хъуну екІуэлІапІэхэрщ.

Телъыджэр аращи, Maven хьэршырыкіуэ спутникыр уахэ жыжьэм изыутІыпщхьахэм ар, гъэ дызэрытым и гъатхэпэм ирихьэлізу, яфізкіуэдыпэным иіэжар мащіэ дыдэщ. Къызыхэкіам дытепсэлъыхьмэ, а кхъухьлъатэм Марсым и хъуреягъыр алъандэрэ къызыхуэтыншэу къезыгъэлъэтыхьа и Іэмэпсымэхэр зэІыхьэу хуежьат. Арати, спутникыр «шхьэрыуэу» зэкlэрэхъуэкl Марсым щемыхуэхыпэн папщІэ, абы нэхъ пасэу пкъралъхьа нэгъуэщІ Іэмэпсымэу вагъуэхэм кІэлъыплъыным хуэгъэпсар ЩІы Хъурейм щыіэ астрофизикхэм электрон іэмалхэмкіэ щыіуадзащ.

Апхуэдэ щІыкІэм тету «къагъэбэдзэуэжа» кхъухьлъатэм адэкІи зэхуихьэсыфыну щогугъ а уафэщІым нэхъ пасэу траутІыпщхьауэ щыта Curiosity, Perseverance марсырыкІуэ Іэмэпсымэхэмрэ абыхэм щІэгъэкъуэн-дэІэпыкъуэгъуу къащхьэщыт MRO, TGO, Mars Odissey, Mars Express спутникхэмрэ Марсым къыщекlуэкlхэм теухуауэ зэхуахьэсынухэр Щым щы э щ эныгъэл хэм ф эгъэнапіэншэу къыіэрагъэхьэн Іуэхур дяпэкіи хуэгъэіэрыхуэну

КЪУМАХУЭ Аслъэн.

• Зэіущіэ

Зыужьыныгъэм и гъуэгукІэ

Урысеймрэ Таиландымрэ зэдэлэжьэнущ уасэшхуэ зиіэ, хым къыхах ерыскъыхэр нэхъыбэу зэблэгъэк ынымк іэ. Апхуэдэу зэгурыІуащ УФ-м бдзэжьей гъэхъунымкІэ и федеральнэ Іуэхущіапіэмрэ Таиландым бдзэжьей ещэнымкіэ и департаментымрэ я ліыкіуэхэр.

ШЫЩХЬЭУІУМ и 23-м лъэныкъуитІыр зэІущІащ икІи купщІафІэу тепсэлъыхьащ хьэмлашкІуэхэр (моллюски) зэрагъэхъум теухуауэ зэгъусэу щІэныгъэ къэхутэныгъэхэр къызэрызэрагъэпэщынум.

Зэlущlэр ирагъэкlуэкlащ Урысей Федерацэм Мэкъумэш хозяйствэмкlэ и министерствэмрэ Таиланд къэралыгъуэм мэкъумэш ІэнатІэмрэ кооперативхэмкІэ и министерствэмрэ зэращІылl<u>а</u> зэгурыlуэныгъэм тету.

Псом хуэмыдэу ахэр тепсэлъыхьащ щІыпІэ зэмыщхьитІым хьэмлашкІуэхэр къыщыгъэхъуным хэлъ щхьэхуэныгъэхэмрэ а лэжьыгъэр зытещІыхьа піалъэмрэ.

Къыхэгъэщыпхъэщ, Таиландым щыщ ІэщІагъэлІхэр мы Іуэхум илъэс 30-м щІигъуауэ зэрелэжьыр икІи лІэужьыгъуэ зэхуэмыдэу 10 бжыгъэ къагъэхъуныр зэрызрагъэхъулІар. АрщхьэкІэ абыхэм къыхагъэщащ Урысейм дэлэжьэну, щІэныгъэ къэхутэныгъэхэмкІэ зэдэгүэшэнү зэраф Іэгъэш Іэгъуэныр.

Урысейм бдзэжьей гъэхъунымкіэ и федеральнэ Іуэхущіапіэм и лыкіуэхэм жаіащ тенджызым къыхах ерыскъыхэм ящыщу Урысейм игъэхъум иужьрей илъэситхум хуэди 7,5-кІэ зэрыхигъэхъуар. Къапщтэмэ, хьэмлашкіуэу (мидий, устрицэ жыхуаіэхэр), къупщхьэ зыхэмылъ, банэ зытетхэу, апхуэдэуи хым къыщыкі къэкіыгъэу (ламинария) 2021 гъэм къыщіагъэкіар тонн мин 58,7рэ хъуащ. Ехъуліэныгъэр зыхуэдэр Іупщі хъун щхьэкіэ, 2016 гъэм яхузэфІэкІам ебгъапщэ хъунущ. А гъэм яІар тонн мини 7,7-рэ

2022 гъэм и етІуанэ мазищым кърикІуам къигъэлъэгъуащ хы ерыскъыуэ Урысейм къилэжьам нэгъабэрейм елъытауэ проценти 2,2-кІэ зэрыхэхъуар икІи тонн мин 15,6-рэ зэрыхъуар. Мидийуэ тонни 3,6-м нэс (процент 16,6-кІэ нэхъыбэщ) къалэжьащ, елыркъэшу - тонн 44-м нэс.

БАГЪЭТЫР Луизэ.

Къуалэбзухэр

Адэжынэ

Адэжынэ - куропатка. Адэжынэр мэзджэд лъэпкъым щыщщ. Жыг щыпытіысхьэр зэзэмызэ дыдэщ. И щіыбыр щхъуэ-гъуабжафэщ, фіыціафэ къыщізуэу, пщэ гупэр гъуэжьыфэщ, хулъащхьэр щхъуэщ. Щопсэу Европэм, Азие ЦІыкіум, Ираным, нэгъуэщі щіыпіэхэми. И нэхъыбэм лъэтэжкъым, атІэ Іэпхъуэу аращ. Ди къэралым и ищхъэрэ-къухьэпІэ лъэныкъуэхэу уэсыр куэду къыздесымкіэ щыіэхэр ипщэкіэ къолъатэри, щіымахуэр щрах Ипщэ Украинэм, Кавказыкум, Курыт Азием. Адэжынэхэм нэхъ бэгъуэгъуафІэ ди къуалэ-бзухэм яхэмытми (зэ гъуэлъхьэгъуэр джэдыкІэ 24-м нос), я бжыгъэм кІуэ пэтми хощІ, щхьэусыгъуэ зэхуэмыдэхэм

Джэд теплъэ зиІэ адрей къуалэбзухэм елъытауэ адэжынэр нэхъ щымащіэщ Кавказыкум. Абыхэм нэхъ ущрохьэліэ мэкъупІэхэм, хьэсэпкъхэм, чыцалъэхэм, псыхъуэхэм. Я шхыныгъуэ нэхъыщхьэр: удз тхьэмпэ, гъавэхэкІ, хьэпщхупщ.

«Адэжынэм и гъащІэр Тхьэм уигъэгъэунэху» гыбзэм къикІыр «шынагъуэ зэпымычым ухэмыкІыу упсэу» жыхуиІэщ.

• Лъэпкъ шхыныгъуэхэр

Джэдыл, бжьын щІэгъэжьыхьауэ

Джэдыщіэ гъэкъэбзар зэпкърах, псы щіыіэкіэ ятхьэщі. Тебэ куум иралъхьэ, псы щіыіэ тіэкіу щіакіэ, шыгъу хадзэри, и щхьэр тепіауэ мафіэ мы-иным тету дакъикъэ 15-18-кіэ тхъурымбэр къытрахыурэ ягъавэ.

Псыр зэрыщіэващізу тхъур щіалъхьэри, зэрагъэдзэкіыурэ дакъикъи 8 - 10-кіз ягъажьэ. Иужькіз мыцІыкІуурэ упщІэта бжьыныр щІалъхьэ, и щхьэр трапіэри, зэзэмызэ зэіащіэурэ бжыныр тхъуэпльыфэ хъуху ягъажьэ, шыбжий плъыжь хьэжа траудэри зэіащіэ, тебащхьэр трапіэжри, псори зэрызэщіэлъу, хьэзыр хъуху ягъажьэ. Лыри бжынри зэщіэлъу Іэнэм трагъэувэ. Піастэ, щіакхъуэ дашх.

Халъхьэхэр (зы цІыху Іыхьэ): джэдылу - г 380-рэ, зэрагъэвэну псыуэ - г 50, тхъууэ - г 100, бжьыныщхьэ укъэбзауэ - г 150-рэ, шыгъуу, шыбжийуэ узыхуейм хуэдиз.

КъыпцІэ мэрзей

Къыпціэ фіыціэр зэхадз, псы щіыіэкіэ ятхьэщі, кхъузанэм иралъхьэри, псыр щІэжурэ и купкъыр кърах, кіэструлым иракіутэри, псы къэва щіыіэ тіэкіу щіакіэ, мафіэм трагъэувэри, и щхьэр тепіауэ ягъавэ. Зэ къызэрытекъуалъэу мафіэр нэхъ ціыкіу ящіри, и щхьэр тепіауэ, зэзэмызэ зэіащіэурэ, дакъикъэ 30 - 40-кІэ ягъавэ. ИтІанэ къытрахыжри, кхъузанэ пхъашэкІэ яз. Абы къыщІэкІар тхъу тІэкІу зыщыхуа пхъэбгъум е фанерым пащіэ дыдэу тракіэри, дыгъапіэм хэлъу зы махуэ-махуитікіэ ягъэгъу. Ар дагъэ зыщыхуа тебэм илъу хьэкулъэм сыхьэти 10-12-кІэ щыбгъэгъу хъунущ.

Хьэзыр хъуа мэрзейр къытрахыжри зэкІуэцІашыхыж. КъыпцІэ мэрзейр фошыгъу шейм докІу, гуащіэщи. Мыр щіымахуэ шхыну ягъэтіылъ. Ар сыт хуэдэ пхъэгулъми къыхащІыкІ.

Халъхьэхэр: къыпціэу - г 500, псывэу - г 100. КЪУБАТИЙ Борис.

• Гушы Э

ТхьэлъэІу схуэщІыж!

Былымым мэкъу яриту Хъуэжэ Іуэм итт. А сыхьэтым жыжьэу фочауэ макъ къыщыІуащ. А махуэм Хъуэжэ и пыІэр и щхьэгъусэм ижьыщІри, игъэгъущыжыну бжыхьыпэм фІидзауэ фІэлъти, шэ цІывар абы къытехуэри, пыІэ купсэр пхи-

щилъагъум, псынщІэу

Хъуэжэ унэм щІэлъэдэжри, и ↓ щхьэгъусэм жриlащ:

- Фызабэу укъэнэным зы тІэкІунитІэщ иІэжар, псэууэ сыкъызэрынам щхьэкіэ псынщізу тхьэлъэlу схуэщІыж!

- Ана-а, сыт мыгъуэр къэухъу? - жиї эри и нэпсым къызэпижыхьауэ фызыр пежьаш.

ИужькІэ щІыбым къыщІишри, шэм пхиха и пыІэ купсэр Хъуэжэ абы иригъэлъэгъуащ:

- А сыхьэтым мы пыіэр сэ сщхьэрыгъауэ щытатэмэ, шэм си щхьэр ф ихатэкъэ? жиІэри.

> **КЪАРДЭНГЪУЩІ** Зырамыку.

• Хъыбар зиІэ псэлъафэ

ЛІам унафэ ищІыжыркъым

Къэзанокъуэ Жэбагъы щылІэм и щхьэгъусэр бгъэдыхьэри еупщІащ:

- Сэ дауэ сыпсэуну, сыт унафэу къысхуэпщІрэ?

- Сэ уи унафэ сщІыну си Іуэху пхэлъыжкъым. ЛІам унафэ ищІыжыркъым. Уи унафэр фыз хьэдагъэм щащІынщ, - къыжриІащ, «узратыжынур фыз хьэдагъэм щыжаІэнщ» къригъэкІыу.

• ЖыІэгъуэхэр

Гум 3Э

зызэридзэмэ...

- ♦ЦІыхур куэдым къыхуигъэ-щіащ, ауэ гушыіэр къыщіи-гъэщіар джэгуакіуэ іущым и закъуэщ. ♦Щхьэж къыхуэгъащІэ и гъа-
- шІэш.
- ♦ЩытхузэфІэмыкІынум сыту фІы куэд длэжьыну дигу къэкірэ!
- ♦Зыркъызыхэмык|ыжыфым адрейр хыхьэну йокъу.
- ♦Уи щхьэм арэзы утемыхъуэжыныр зэранкъым, арагъэнщ апхуэдэр куэдрэ къыщІытхуимыхуэр.
- ♦Акъылрэ щІэныгъэкІэ зыпэмылъэщыр лъабжьэкІэ яхь
- ◆Щэху зи яку дэлъхэр зэфІэнэжмэ, дзыхь зэхуащіам жеустогрух
- ♦Гузэвэгъуэм гуныкъуэгъуэр піэщіегъэгъупщыкі. ♦Гум зэ зызэридзэмэ, зэры-
- лъэфыжи пэт, и кІэм унэсынкъым. +Гумрэ щхьэмрэ щІызэмы-
- акъылэгъу умылэжь. ♦Бзаджэ зыжра!энум мы-
- хъун гуэр паубыд. ДакъыфІэмыІуэхуми дэр фіэкіа іуэху ямыіэми ддэркъым
  - БЕЙТЫГЪУЭН Сэфарбий.

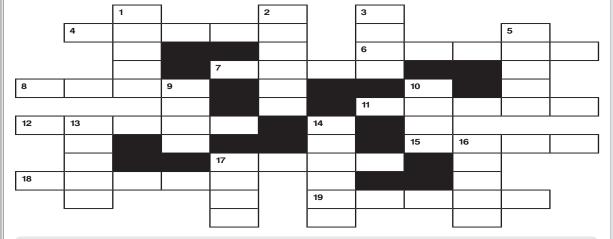
Къехыу: 1. Къуаргъ лъэпкъхэм ящыщ, щымахуэм щыпіэ хуабэхэм лъэтэж къуалэбзу. 2. Хъумакіуэ, плъыр. 3. Нарт хьы бархэм куэдрэ узыщрихьэліэ льэпкъ. 5. Фэкіэ удзым ещхь, щхъуантіэ. 9. Макъ гъум къикіыу *Екіуэкіыу:* 4. Зыгуэрым и дзакіэм къыгуэлъэта іыхьэ папгум шыуаныр зэрыщыф адзэ церп. 13. Мэкъу, хьэцэпэцэхэкі сыт хуэдэхэр ирипаупщіу, пхъэкі къихуэ зэман. 16. Уафэм и нэхъ лъагапіэ дыдэу нэм къыфіэщі. Пхъэщхьэмыщхьэ лъэпкъ,

Псалъэзэблэдз

ціз ціыкіу. **6**. Къуаргъым нэ ху-ащіати, ... жиіащ (псалъэжь). 7. Тесыну къагъэсэбэп унэлъасыт хуэдэхэр ирипаупщіу, пхъэкі щіэ лізужьыгъуэ. **8**. Зрагъэда-кіыхь зыфіэлъ мэкъумэш іэ-мэпсымэ. **14**. Ахъшэмым ипэ иралъхьэ хьэпшып. **11**. Гъущі гъуэгум тету къэзыкІухь, цІыхухэр, хьэпшыпхэр къришэкІыу. ПсыІагъ куэду зэрыхэтым 12.

къыхэкікіэ узыкіуэцірымыплъыф хьэуа. 15. Мэлым къытращыкі цы щабэ, цы налъэ псыгъуэ ліэужьыгъуэм къыхэщіыкіа щэкі. 17. Зи ліым зэпымычу техъу-щіыхь, фіэнэ ціыхубз. 18. Бжьынбжыныху лъэпкъыгъуэм щыщ къэкlыгъэ. **19**. Тхьэвым кlэртlоф, кхъуейлъалъэ, мыІэрысэ, къинэмыщі хуэдэхэр дэлъу тебэкіэ ягъажьэ шхыныгъуэ.

Зэхэзылъхьар БИЦУ Жаннэш.

ШыщхьэуІум и 27-м ди газетым тета псалъэзэблэдзым и жэуапхэр:

Екіуэкіыу: 3. Щыбын. 4. Щіасэщ. 7. Тіэхъуалэщ. **8**. Пхъу. **9**. Ер. **10**. Пхъурылъхур. **13**. Щомыщ. **5**. Щхьэрыуэ. **6**. Къатыр. **11**. Хъудыр. **12**. Хуа-

Къехыу: 1. Мыщэ. 2. Щауэ. 3. Щыгъупщащ.

• Гупсысэ

НапІэдэхьенгъуэ

ГъащІэр зэрымыкІыхыыщэр, зэрыжаlэу, напlэдэхьеигъуэу ар зэрыкіуэр хэти ищіэу къыщІэкІынщ. Ауэ дэтхэнэри егупсысыркъым гъащІэм и гъэкІуэкІэм. Нэмысышхуэ зыхэлъари, лэжьыгъэшхуэкІэ цІэрыІуэ хъуари, хьэулейрэ нэмысыншэу дунейм тетари зэгуэр егупсысыжу къыщІэкІынщ гъащіэр зэригъэкіуа щіыкіэм. Ауэ еплъыкІэ зырызкІэщ гъащІэм зэрыриплъэжыр. Дахэу дунейм тетам сыт хужыпІэн, къигъэщ ам хуэарэзыжщ. Іуэхуншэу, еlуящlэу псэуахэм, гъащІэм зэ къытригъэзэжамэ, зэрыпсэу уэзгъэлъагъунт, жиІ эу тобэ къэзыхьыж яхэтми, щыющ апхуэдэхэр зыфіэауани, кърихуэкІыр сыт, жиІэу. Дэтхэнэ зыми и хъыбар нэхъ мыхъуми, зыгуэр къызэренэкі. Быныр зыщіапіыкіын лъэужь дахэ къызэзынэкІым и насыпщ. Зэхуэдэкъым «дуней уцІэпІу щытащ» жыхуаІэмоэ абырэ. Зэгупсысын хуей Гуэхущ

НЭХУЩ Хьэжпагуэ.

Гуращэр зыщіыпіз къыщотізпі

ухыгъэу къегъэщі, усакіуэхэм, тхакіуэхэм хуэдэу, икІи Іэмалыншэкъым еубыдыліауэ абы ухуеджэныр. Журналистыфіхэр игъащіэ лъандэрэ къахокі литературэм, тхыдэм хуеджахэм, лэжьакіуэбэм, мэкъумэшыщіэхэм... Псори зэлъытыжар ціыхум и псэкупсэ зэхэщіыкіым къызэщіищтэ гъунапкъэрщ уиіэщ е уиіэкъым. Языныкъуэхэр а лэжьыгъэм зэрымыщІэкІэ хыхьа мэхъу е куэд щіауэ къыздрахьэкі гуращэщи, зэгуэр зыщіыпіэ къыщотіэпі.

КУРЫТ еджапІэм къыщрихьэлІа лэжьыгъэ гъуэгуанэ хъарзынэ и щІыбагъ къыдэлът Чэрим Марианнэ «Адыгэ псалъэ» газетым корреспонденту къыщыувам. Бзэм ирилэжьа цІыхум, зэуэ гу лъыптэу, зэтхъунщІзуэжын хуэмей бзэ гъэджэфа къабзэ Іурылът икІи гугъу ехьакъым газет лэжьыгъэм хэзэгъэн щхьэкІэ. А зэманым ар апхуэдэу хунэсат, егъэджакіуэ Іэщіагъэм къыдэкІуэу, тхыдэм теухуа щІэныгъэ лэжьыгъэ куэд щІиджыкІыну. ЩІиджыкІ къудей мыхъуу, щІэныгъэ лъабжьэм хуэмурэ нэплъыс-нэlус хуэхъуа цІыхум, езым и Іуэху еплъыкІэрэ зэпкърыхыкІэ щхьэхуэрэ иІэж хъуащ. Газет лэжьыгъэмкІэ ар къалъыхъуэм хуэдэт.

Марианнэ «Адыгэ псалъэм» зэрыщылажьэ илъэсхэм къриубыдэу и Іэдакъэ къыщІэкІащ газетеджэхэм гунэс ящыхъуа тхыгъэ куэд. Абыхэм, зэрыкупщІафІэм и мызакъуэу, щІэщыгъуагъи яхэлъщ, езым къыдалъхуа джылахъстэней псэлъэкІэр мащІзу къыщыхыхьи щыІзу. Абы тхыгъэри бзэри нэхъ къулей щІохъукІ.

Ижь-ижьыж лъандэрэ адыгэ лъэпкъым и къекІуэкІыкІар, дуней псом щипхъа

Журналистикэри цІыху щхьэхуэхэм я адыгэхэм нобэ я Іуэху зыІутыр, ди хабзэхэмрэ гъуазджэмрэ адрей лъэпкъхэм я деж щаубыд увыпіэр - лъэныкъуэ куэд къызэщіаубыдэ Марианнэ и Іэдакъэщіэкіхэм. Апхуэдэ къабзэу абы и нэІэ тетщ адыгэхэр щыпсэу нэгъуэщІ къэралыгъуэхэм ди лъэпкъым ехьэлауэ щрагъэкүэк жылагъуэ Іуэхухэм. Урысыбзэмрэ литературэмкіэ курыт школым зэрыщригъэджари Ізужьыншэ мыхъуауэ, тхыдэ гъэщІэгъуэн зи в усыгъэхэмрэ хъыбархэмри къапикјухьыркъым абы.

> Къапщтэмэ, гунэс зыщымыхъуа къэнакъым, Сирием зауэр къыщымыхъей щІыкіэ, абы къикіыжа адыгэ дадэм къыздихьыжауэ, Марианнэ и гупсысэ хэлъу, къытридза адыгэ уэрэдыжьхэр. ИстамбылакІуэм и лъэхъэнэм зэхалъхьат ахэр, нобэм къэс зэхэзыха ди щІыпІэм имысу. Сатыр къэс ящІэлът гупсысэ куурэ иджырей бээм фіыуэ къыщхьэщыкіуэта икіи уэрэдыжь дыдэхэм фІэкІа узыщримыхьэлІэж пасэрей гъэпсыкІэрэ.

> Зи акъылри зи гупсысэри щ Іэныгъэм теухуа цІыхур куууэ щыгъуазэщ ди къэралым, ди лъахэм и мызакъуэу, дунейпсо Іуэху щытыкІэхэми. НэгъуэщІ къэралыгъуэ куэдыр псэуп Іэ зыхуэхъуа ди адыгэхэм я блэк амрэ я нобэмрэ теухуа Іуэхугъуэхэми къапэзымыкІухь цІыхубз Іущ набдзэгубдзаплъэм мы илъэсым щ идзауэ игъэхьэзыр «Махуэку» напэкІуэцІыр ди къыдэкІыгъуэ нэхъыфІхэм ящыщщ. Марианнэ хузэфіокі дунейм щекіуэкі жылагъуэ Іуэхухэр, журналистикэм и жыпхъэхэм тету зэпкърихыу, ди газетым еджэхэм я пащхьэм ирилъхьэну.

> ЦІыхубэ хъыбарегъащІэ ІэнатІэ бжыгъэншэхэм я толъкъуным ухиІыгъэн щхьэкІэ щІэныгъэ збгъэдэлъщ, жыпІэн къу

дейр зыми щыщкъым. Псом ящхьэр, уи цІыхум и жылагъуэ гъащІэм хэзэгъэнумрэ дерс къызыхихынумрэ щыуагъэншэу къэпхутэу къэбгъэлъэгъуэфынырщ.

Апхуэдэ къабзэу Чэримым къохъулІэ публицистикэ тхыгъэхэри очеркхэри. Абы псэлъэгъу хуэхъу тхакІуэхэм, усакІуэхэм, цІыху лэжьакІуэхэм, тхыдэтххэм ядригъэкІуэкІ псалъэмакъхэм хелъхьэ, удимыхьэхынкіэ Іэмал имыіэу, лъабжьэ куу зиІэ еплъыкІэщІэ.

 Псэкупсэ лъагагъ зиІэр псэлъэгъу зыхуэхъу ціыхум и зэхэщіыкіым зэуэ кіуэціроплъри, абы зытреухуэ, ар гугъу иримыгъэхьын, и пщІэр иримыудыхын щхьэкІэ. Ар зыбгъэдэмылъым къилъыхъуэнур я ныкъусаныгъэщ, щыхуей дакъикъэм ар япидэрэ зэригъэлъэхъшэн Іэмал хуекіуэу. Конфуций и кІэлъыплъыныгъэхэм къызэрыхэщщи, апхуэдэм къигъэлъагъуэр езым и жьгъеягъщ...

А гупсысэкІэ мардэм тету псэу, зи къалэныр къезыхьэліэ ціыху гуащіафіэр хэти тыншу догъуэгурыкІуэ, бзэ къадегъуэт, и лэжьэгъухэр къызэрыпэджэжри фІыщІэрэ гуапагъэкІэщ.

Схуэмыхьыжыным хуэдизу къыстехьэлъар Америкэм щызгъэкІуауэ щыта илъэситІырт. Абдежщ уи анэдэлъхубзэмкІэ упсалъэу уи лъэпкъ ухэсыжыным нэхъ насып зэрыщымыІэр япэу щызыхэсщІар. Зы щІы хъурейм дызэдытетщ, жытІэ щхьэкІэ сыту куэдыщэ ди зэхуаку. Апхуэдэ зэлъытыныгъэхэм гугъуехькІэ упхыкІа нэужьщ ууейм пщІэ щыхуэпщІри ар пхъумэн зэрыхуейр нэгъэсауэ къыщыбгуры-Іуэри. Сфіэгъэщіэгъуэну сыкіуэри седэ-Іуат США-м и президентым жылагъуэ Іуэху щытыкІэхэм теухуауэ щІэх-щІэхыурэ и цІыхухэм ядригъэкІуэкІ конференцхэм

ящыщ зым - апхуэдэхэм хэт хүейми щІыхьэу едэІуэну хуит ящІырт - сызэрыщІэса сыхьэт бжыгъэм къриубыдэу дымыщІэрэ дгъэщІэгъуэнрэ къыщІэсхатэкъым икій афіэкіа тезгъэзакъым, - игу къегъэкІыж Чэримым.

Инджылызыбээми хъарзынэу хэзагъэ Марианнэ абыхэм къызэрыгуэкІыущ зэрытепсэлъыхыжыр, куэдым зэрагугъэу, а дунейри зэрымыиныр, къэмыхъуарэ щымы арэ зыми къызэримы гупсысыр наlуэ пщищly.

Къызэралъхурэ пщэдей илъэс бжыгъэ дахэ ирокъу тхыгъэ купщафіэхэмкіэ дызыгъэгушхуэ журналист, тхакІуэ Чэрим Марианнэ узыншагъэ быдэ иІэу, и творческэ зэфіэкіхэм бэр иригушхуэу гъащіэ гъуэгуанэ дахэ кърихьэлІэну Тхьэм жиІэ!

ЛЪОСТЭН Музэ.

«Спартак-Налшык» (Налшык) – «Мэшыкъуэ-КМВ» (Псыхуабэ́) - 1:0 (1:0). Налшык. «Спартак» стадион. ШыщхьэуІум и 30-м. ЦІыху 200 еплъащ.

Судьяхэр: Шамарэ (Дон Іус Ростов), Типикин (Тихорецк), Ежак (Сочэ).

«Спартак-Налшык»: Сиукаев, Масленников, Къумыкъу (Ольмезов, 71), Белоусов, Далиев, Хьэшыр (Топурие, 58), Дэхъу, Черткоев (ХъутІэ, 58), КІэдыкІуей (Мэкъуауэ, 62), Лелюкаев, Ашуев (ЛІуп, 58).

«**Мэшыкъуэ-КМВ**»: Гиголаев, Кучиев (Рагулькин, 46), Цакоев (Рябов, 64), Гагиты (Талибов, 46), Строганов, Джумаев (Бахъсэнокъуэ, 14; Османов, 46), Текучев, Кожухарь, Хрипков, Абидокъуэ, Лебедев.

Топыр дигъэк ащ: Къумыкъум, 33 (1:0).

Дагъуэ къыхуащІащ: Абидокъуэм, Текучевым, Къумыкъум.

Джэгум къыхахуащ: Кожухарь ФутболымкІэ Урысей Федерацэм и Кубокыр къэхьыным ехьэліа зэхьэзэхуэхэр йокіуэкі. Абы и 1/128 Іыхьэм хиубыдэу зэхуэзащ «Спартак-Налшыкымрэ» шыкъуэ-КМВ»-мрэ.

Командэхэр фІы дыдэу зэрыцІыхурт, абыхэм я зэІущІэхэр сытым дежи жыджэру, ерыщагъышхуэ къыщагъэлъагъуэу екІуэкІырт, нэхъ лъэщщ жыпІэу дэтхэнэ зыри къыпхухэгъэщынутэкъым. Урысей Федерацэм футболымкІэ и етІуанэ дивизионым и Япэ гупым щекІуэкІ зэхьэзэхуэм ипкъ иткІэ, налшыкдэсхэмрэ Псыхуабэ и командэмрэ мы гъэм зы зэlушlэ ирагъэкІуэкІащ. Нэхъ лъэщыр щызэхамыгъэкlayэ, 2:2-уэ, абы щыгъуэм командэхэр зэбгъэдэкІыжащ. Къэралым и Кубокыр къэхьыным ехьэлlayэ «Спартак-

КъыкІэлъыкІуэ Іыхьэм хэтынущ

«Мэшыкъуэ-Налшыкымрэ» КМВ»-мрэ щызэхүэзар 2017 гъэрат. Илъэситху ипэкІэ ди щІалэхэр 1:0-у я гъунэгъухэм ефіэкіауэ щытащ.

Налшык и «Спартак» стадионым щекіуэкіа зэіущіэр зэхьэрхуэрэгъухэм жыджэрагъышхуэ къригъэгъазэри, къамыгъэлъагъуэу къыщІадзащ. игъэкІуащ. АрщхьэкІэ а Іуэхум ЗэпэшІэтыныгъэм нэхъыбэу щыплъагъур топ зыхуэгъажэт ипэкІэ кІуэтэну хьэщІэхэми хэгъэрейхэми Іэмал къалъыхъуэртэкъым.

ЗэlущІэм япэ ебгъэрыкІуэныгъэр къыщызэзыгъэпэщар налдакъикъэр екіуэкіыу гъуащхьэхъумэхэм гъэувыІащ.

дэмыкІыу контратакэ Куэд псынщІэкІэ «Мэшыкъуэ-КМВ»-р къыбгъэдыхьащ хэгъэрейхэм я гъуэр ихъумэну а махуэм япэу дзыхь къызыхуащ а Сиукаевым. Абы а пычыгъуэм Іэзагъ лъагэ къыщигъэлъэгъуащ икІи топым угловойм псыхуабэдэсхэм я сэбэп къикlакъым.

Япэ Іыхьэм хуахаха зэманым и ныкъуэр блэкlауэ джэгур нэхъ къызэщІэплъэ хъуащ. «Спартак-Налшыкым» хуэм-хуэмурэ тепщэныгъэр иубыдащ икІи хьэшыкдэсхэращ. ЕпщыкІуплІанэ щІэхэм я лъэныкъуэмкІэ зыщитопыр гъэбыдащ. Апхуэдэу ди щ Іалэхэм къызыІэрыхьа Ашуев Мурад хьэ- я ебгъэрыкІуэныгъэр къезыхьэщІэхэм я штрафнойм щихьэм жьа Ашуевыр штрафнойм щикъызэтра- хьэм топыр хуигъэжащ гъуэм нэ-

лъэныкъуэмкІэ. Алан абы лъэщу еуащ, арщхьэкІэ щытыкІэр зи нэІэ щІэт Гиголаевым топыр угловойм игъэкІуащ. Куэд дэмыкІыу хьэщІэхэм я гъуэр къищтэну хэтащ Масленниковым, ауэ къаруушхуэ зыхилъхьа топыр гъуэм зымащІэкІэ блэлъэтащ.

ЕбгъэрыкІуэныгъэм я гупсысэ псори хуэзыунэтІа ди щІалэхэм зы зэманкІэ зыхъумэжыныгъэр ІэщІыб ящІащ. ЩытыкІэр напІэзыпІэм къэзыгъэсэбэпа «Мэшыкъуэ-КМВ»-м и футболистхэр бжыгъэр къызэlуахыным гъунэгъу дыдэ хуэхъуат. ХьэщІэхэм я гъуащхьауэр ди гъуэм пэгъунэгъуу къэна Масленниковым Іэщіэкіри, гъуащхьэтетым и дежкіэ жыджэру иунэтіащ. Арщхьэкіэ Сиукаевым иджыри зэ игъэпэжащ кърагъэза дзыхьыр икІи хуэзанщі ў къыхуэкі ў гъуащхьаў м и ебгъэрыкІуэныгъэр къызэпи-

ЗэlущІэм и 33-нэ дакъикъэр екІуэкІыу ди щІалэхэм я гугъуехьым хуэфэщэн тыгъэ къыпэзэхиубла кIvаш. Ашуевым ебгъэрыкІуэныгъэр Къумыкъум къыдиІыгъащ. Штрафнойм щихьэм Джамболэт къы Іэрыхьа топыр къигъэlурыщlэри, гъуэмкlэ иутІыпщащ. Гъуащхьэтетым пэжыжьэ пліанэпэм лъатэ топым Гиголаевым зыри хуещІэжакъым

ЕтІуанэ Іыхьэр зэхьэрхуэрэгъухэм нэхъ жыджэру къыщ адзэжащ. «Спартак-Налшыкым» и ебгъэрыкІуэныгъэр къызэпызыуда хьэш эхэм контратакэ псынш э къызэрагъэпэщащ. Абы хэту топыр къызыІэрыхьа Хрипковыр ди гъуащхьэхъумэхэм къапекіуэкіри, хъ пэгъунэгъуу щыт Хьэшырым и гъуэм хуэзанщ э хъуауэ топым

еуэну зыщигъэхьэзырым КІэдыкІуейм ар къигъэувы ащ.

ЗэпэщІэтыныгъэм и кІэух дакъикъэхэм «Мэшыкъуэ-КМВ»-м и джэгукіэр нэхъ щіигъэхуэбжьащ. ЕтІуанэ Іыхьэр щыщІидзэжым губгъуэм къихьа Османовыр топыр иІыгъыу ди гъуащхьэхъумэхэм къапекІуэкІри, Сиукаевым хуэзанщІэ хъуащ. Аргуэрыжьти, Арсен Іэзагъышхуэ хэлъу, хабзэри къызэпимыуду топым къригъэгъэзэн хузэфІэкІащ.

Дакъикъэ зыбжанэ фІэкІа къэмынэжауэ «Спартак-Налшыкым» и иужьрей ебгъэрыкІуэныгъэр къызэригъэпэщащ. Сыхьэт ныкъуэ ипэкІэ джэгум къыхыхьа, иджыри ешыну хунэмыса Топурие ди щіалэхэм яхэту ипэкіэ кІуэтащ. Топыр зыІыгъ ди щІалэр ІэщІэкІмэ, гъуащхьэтетым хуэзанщІэ зэрыхъунур къыщилъагъум хьэщ Іэхэм я гъуащ хьэхъумэ Кожухарь хабзэр къызэпиуду фІэкІа абы пэщІэтыфакъым икІи судьям джэгур къигъэувы ащ. Командэм къыдыхэтым къыщхьэщыжыну судьям псалъэмакъ езыщІылІа Хрипковыр напіэзыпіэм джэгум къыхахуащ.

ЗэІущІэм щыщу къэнэжа зэманым ди щІалэхэм текІуэныгъэр къахуэзыхь бжыгъэр яхъумащ икІи Урысейм и Кубокыр къэхьыным ехьэлІа зэхьэзэхуэм и финалым и 1/64-нэ Іыхьэм нэсащ. ФокІадэм и 14-м Ставрополь крайм и Ивановскэ къалэм «Спартак-Налшыкыр» щы Іущ І энущ Мэхъэчкъалэ и «Легион-Динамо»-р хэзыгъэщіа щіыпіэ «СтавАгроСоюз» командэм.

ЖЫЛАСЭ Замир.

Газетыр 2016 гъэм дыгъэгъазэм и 19-м Печатым и хуитыныгъэр хъумэнымкіэ Къэбэрдей-Балъкъэр щІыналъэ Іуэхущіапіэм ПИ № ТУ07-00117-м щіэту ят-

Редактор нэхъыщхьэ ЖЫЛАСЭ Заурбэч Зы илъэсым газетыр 156-рэ къыдок І. (12+)

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым – 42-56-19; унафэщІ-редакторхэм - 40-48-54, 40-06-33; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66

Индексыр П 5894 ● Тиражыр 1.777 Заказыр №1773

ди хэщіапіэр 360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ. Налшык къалэ. Лениным и цІэр зезыхьэ уэрам, 5, ебгъуанэ - епщ анэ къатхэр.

Газетым Іэ щытрадзар сыхьэт 18.00-рщ.

«Издательство «Южный регион» ООО-м щытрадзащ. 357600, Ставрополь край, ЕсэнтІыгу къалэ, Никольскэ уэрам, 5-А